

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

Eesti teraviljaturg saagiaastal 2009/2010

Tallinn
Detsember 2010

Töö tellija: Põllumajandusministeerium

Koostajad: Katrin Nittim, Triin Vahi

Eesti Konjunkturiinstituut
Rävala 6, 19080 Tallinn
Tel 668 1242
Fax 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Teravilja tootmine	7
Tootmise ja tarbimise bilanss	9
Teraviljasaaduste tootmine	11
Väliskaubandus.....	13
Hinnad	19
Maailmaturg	28
Kokkuvõte	36

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti teraviljasektori arengust saagiaastal 2009/2010 ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- teravilja ja rapsi kasvupindasid, saake ja saagikust ning nende muutusi;
- teraviljatoodete tootmist;
- teravilja ja rapsi kokkuostuhindade, rapsi, teravilja ja -toodete ekspordi- ja impordihindade ning teraviljatoodete jaehindade muutusi;
- rapsi, teravilja ja -toodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- teraviljaturu ja rapsituru olukorda ja prognoose EL-is ja maailmas.

Töös on kasutatud Statistikaameti (SA) põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid ja EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid ja EL erinevate riikide hinnaraporteid.

Töö maht on 37 lehekülge.

Eesti teraviljaturg saagiaastal 2009/2010

Teravilja tootmine

2009. aasta teraviljasaak oli Eestis Statistikaameti andmetel 873,5 tuhat tonni, see on 1,1% rohkem kui 2008. aastal. Teravilja kasvupind oli 2,3% suurem kui eelnenud aastal, seejuures suurenes enim (+35,6%) tritiku kasvupind. Külvi seganud sügisvihmade tõttu vähenes aga (-28,5%) rukki pind. Taliviljade saagikust vähendasid ka ebasoodsad talvitumistingimused (tritikul -23,7%, rukkil -16,9% ja talinisul -15,9%) ja nende saagid jäid eelnenud aastast väiksemaks (rukkil -40,4%, talinisul -11,7%). Tritiku saak suurenes kasvupinna olulisele suurenemisele vaatamata väikese saagikuse tõttu vaid 3,7%. Eelnenud aastast suuremad olid aga suviviljade saagikused ning ka nende saagid suurenesid aastatagusega võrreldes (odral +8%, suvinisul +10,7%, kaeral +11,6%).

Käesoleva, 2010. aasta teraviljasaagi suuruseks on Eestis SA prognoosi kohaselt 755,1 tuhat tonni, mis on 13,6% väiksem kui 2009. aasta saak. Eelmisest aastast väiksemad on kõigi viljade saagid peale suvinisu. Teravilja kasvupind oli 2010. aastal 3,3% väiksem kui 2009. aastal, suurenes vaid suvinisu kasvupind. Ka saagikused jäid mullusest väiksemaks. Taliviljade saagikust mõjutasid 2009. aasta sügisene külmalaine, talvine paks lumikate ja selle sulamisest tekkinud liigne niiskus, mis kõik kokku hävitasid osa taliviljadest. 2010. aasta kuumade suve tõttu jäi nii tali- kui suviviljadel liiga kiire valmimise tõttu tera peeneks ja seega saagikus väikeseks. Enim vähenes 2009. aastaga võrreldes kaera saagikus (-22,7%), rukki ja tritiku saagikused olid vastavalt 14,7% ja 14,6% eelmisest aastast väiksemad.

Tabel 1

Teravilja kasvupind (ilma kaunviljata, tuh ha)

	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus '09/'08, ±%	2010*	Muutus '10/'09, ±%
Kasvupind kokku	282,1	280,3	292,3	309,3	316,4	2,3	306,0	-3,3
sh - rukis	7,4	7,3	16,8	21,4	15,3	-28,5	14,2	-7,2
- talinisul	19,6	23,6	36,9	42,8	45,0	5,1	40,7	-9,6
- suvinisu	65,8	67,3	62,6	64,8	68,6	5,9	81,0	18,1
- oder	144,2	142,0	136,1	136,5	140,7	3,1	123,4	-12,3
- kaer	33,7	32,6	31,5	34,2	36,1	5,6	36,1	0,0
- tritik	6,2	2,5	4,4	5,9	8,0	35,6	7,3	-8,8
- muu	5,2	5,0	4,0	3,7	2,7	-27,0	3,3	22,2

*SA prognoos

Allikas: SA

Tabel 2

Teravilja kogusaak (aidakaalus, ilma kaunviljata, tuh t)

	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus '09/'08, ±%	2010*	Muutus '10/'09, ±%
Teravili kokku	760,1	619,3	879,5	864,2	873,5	1,1	755,1	-13,6
sh - rukis	20,4	17,8	61,0	65,6	39,1	-40,4	30,2	-22,8
- talinisu	71,4	65,1	151,3	163,8	144,6	-11,7	122,4	-15,4
- suvinisu	192,0	154,5	194,4	178,7	197,9	10,7	216,6	9,4
- oder	366,7	302,7	362,8	349,1	377,0	8,0	299,0	-20,7
- kaer	84,2	63,6	85,2	77,5	86,5	11,6	64,1	-25,9
- tritik	15,0	5,4	15,4	21,8	22,6	3,7	17,0	-24,8
- muu	10,4	10,2	9,4	7,7	5,8	-24,7	5,8	0,0

* SA prognoos

Allikas: SA

Tabel 3

Teravilja saagikus (kasvupinnalt, aidakaalus, ilma kaunviljata, kg/ha)

	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus '09/'08, ±%	2010*	Muutus '10/'09, ±%
Teravili kokku	2694	2210	3009	2794	2761	-1,2	2505	-9,3
sh - rukis	2747	2449	3620	3073	2555	-16,9	2180	-14,7
- talinisu	3634	2763	4105	3823	3216	-15,9	3020	-6,1
- suvinisu	2917	2296	3106	2759	2883	4,5	2700	-6,3
- oder	2544	2131	2665	2558	2679	4,7	2423	-9,6
- kaer	2496	1953	2706	2263	2394	5,8	1850	-22,7
- tritik	2430	2152	3521	3712	2834	-23,7	2420	-14,6

*SA prognoos

Allikas: SA

Tabel 4

Rapsi kasvupind, rapsiseemne saak ja saagikus (tuh ha, tuh t, kg/ha)

	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus '09/'08, ±%	2010*	Muutus '10/'09, ±%
Kasvupind	46,6	62,5	73,6	77,7	82,1	5,7	98,2	19,6
Saak	83,1	84,6	133,3	111,1	136,0	22,4	134,7	-1,0
Saagikus	1781	1354	1812	1431	1657	15,8	1400	-15,5

* SA prognoos

Allikas: SA

Rapsi kasvupind on suurenenud aasta –aastalt, 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga 5,7%. Vaatamata keskpärasele saagikusele 1657 kg/ha, mis oli küll 15,8% suurem kui 2008. aastal, kuid 8,6% väiksem kui 2007. aastal, koguti saagiks rekordilised 136 tuhat tonni rapsiseemet.

2010. aastal kasvas rapsi kasvupind veel ligi viiendiku võrra, kuid võrreldes eelmise aastaga jäi saak 1% võrra väiksemaks. Põhjuseks erakordne suvine kuumus, millest tulenes liiga kiire areng kasvuperioodil, varane valmimine ja seetõttu peeneks jäänud tera ja väike saagikus (-15,5% võrreldes 2009. aastaga).

Tootmise ja tarbimise bilanss

Saagiaastal 2009/2010 (01.07.2009-30.06.2010) oli teravilja toodang Eestis 873 tuhat tonni. Siseturu vajadus teravilja ja teraviljasaaduste osas (ümber arvestatuna teraks) oli Statistikaameti andmeil 723 tuhat tonni – selle hulka kuulub toidu-, sööda- ja seemnevilja vajadus ning tööstusliku ümbertöötlemise kogus (tabel 5, Statistikaameti poolt koostatavates teravilja tootmise ja tarbimise bilanssides ei võeta arvesse riisi). Võrreldes eelmise saagiaastaga on hinnangutes vähenenud tööstuslikuks ümbertöötlemiseks kuluva teravilja kogus, kuna alates 2008. aasta teisest poolaastast katkes Eestis piirituse tootmine ning vähenenud on ka õlletoodang. Teravilja toiduks tarbimine on Eestis viimastel aastatel suurenenud ning vaatamata elanike arvu vähenemisele on toiduvilja vajadus suurenenud. Söödateravilja kulu on mõjutanud ühest küljest piimalehmade ja nuumsigade arvu vähenemine ning lindude arvu suurenemine, teisalt aga piimalehmade ja kanade produktiivsuse suurenemine. Viimane omakorda nõuab suuremat söödakulu.

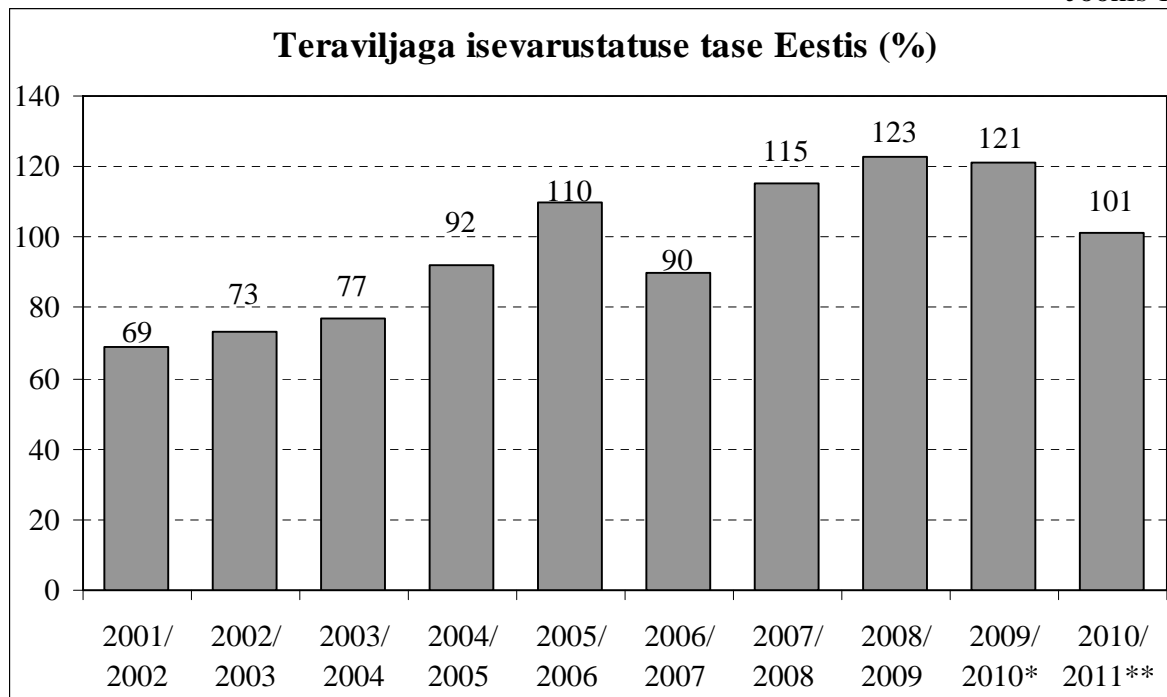
Tabel 5
Teravilja ja teraviljasaaduste (riisita ja kaunviljata, ü.a teraks) arvestuslik bilanss, tuh. t

	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010*	2010/ 2011**
TOODETUD	760	619	879	864	873	755
IMPORT	118	130	117	187	136	180
KOKKU RESSURSID	878	749	996	1051	1009	935
KASUTAMINE						
TARBIMINE	689	689	765	703	723	745
Toiduvajadus	102	101	105	110	112	113
Tööstuslik ümbertöötlemine	41	48	39	28	25	35
Söödavajadus	480	464	534	493	517	525
Seemnevajadus	66	76	87	72	69	72
EKSPORT	193	145	214	320	260	190
KOKKU KASUTATUD	882	834	979	1023	983	935
Varude muutus perioodi lõpus	-4	-85	+17	+28	+26	0

*esialgne, **prognoos

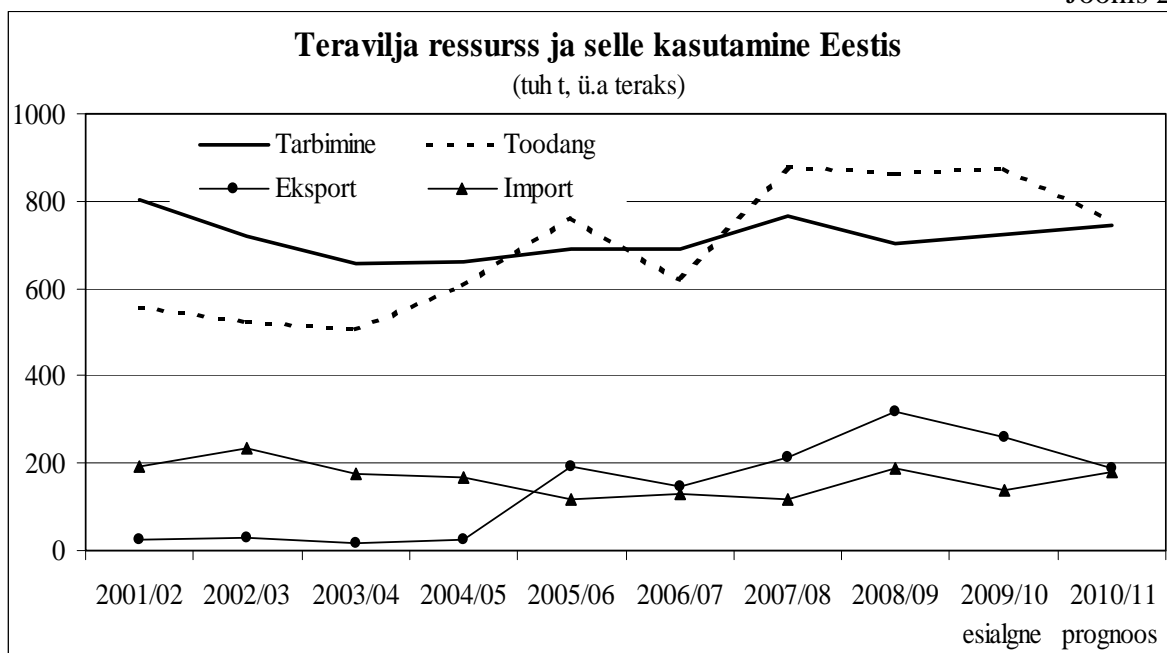
Allikad: SA, EKI hinnangud

Joonis 1

Allikad: SA, EKI hinnangud, *esialgne, **prognoos

Joonis 2

Allikad: SA, EKI hinnangud

Statistikaameti andmeil on teraviljaga **isevarustatuse tase** Eestis viimastel aastatel tänu headele saakidele olnud kõrge (joonis 1). Eriti kõrge oli isevarustus saagiaastal 2008/2009, mil teraviljasaak oli Eestis küll koguliselt suur, kuid kehvade sügisilmade tõttu kannatas vilja kvaliteet, toiduvilja kvaliteediga vilja osatähtsus jäi väikeseks ja sellevõrra rohkem oli söödavilja. Sellest olid tingitud ka suuremad impordi- ja ekspordikogused. Saagiaastal 2009/2010 kattis Eesti oma teraviljatoodang siseturu

vajaduse 121%-liselt. Teravilja kvaliteet oli parem kui eelnenud saagiaastal, kuid hinnatase oli madalseisus. Teravilja ja teraviljasaaduste (ümber arvestatuna teraks) impordi- ja ekspordikogused jäid väiksemaks kui saagiaastal 2008/2009.

Saagiaastaks 2010/2011 (01.07.2010 – 30.06.2011) oleme prognoosinud 3%-list tarbimismahu kasvu võrreldes eelmise saagiaastaga. Seda peamiselt tööstusliku ümbertöötlemise koguse ja söödavajaduse suurenemise arvel. Tööstuse toorainevajadus suureneb seoses piiritusetootmise taaskäivitumisega Eestis ja söödavajaduse tingib eeskätt produktiivlindude kümnendiku võrra suurem arv võrreldes eelmise aastaga. Kuna SA esialgsete prognooside kohaselt jääb 2010. aasta teraviljatoodang 13,5% võrra mullusest väiksemaks, siis väheneb ka teraviljaga isevarustatuse tase võrreldes saagiaastaga 2009/2010. Siiski peaks teravilja toodang katma siseturu vajaduse ning võimaldama ka teravilja ja –toodete ekspordi.

Teraviljasaaduste tootmine

Teravilja kokkuostukogus oli Eestis saagiaastal 2009/2010 474,1 tuhat tonni, mis oli võrreldes eelmise saagiaastaga 32,4 tuhat tonni (-6,4%) väiksem. Kokkuostukoguse vähenemise põhjuseks oli kokkuostuhindade jätkuv alanemine ning taliviljade eelmisest aastast väiksemad saagid. Koguseliselt vähenes enim rukki kokkuost (-39,2 tuhat tonni, -61,7%). Nisu kokkuost vähenes 1,6 tuhande tonni võrra ehk 4,9%. Mõnevõrra suurenesid aga odra, kaera ja tritiku kokkuostukogused.

Rapsiseemet osteti kokku 115,7 tuhat tonni ehk 3,8 tuhat tonni (+3,4%) rohkem kui eelmisel saagiaastal.

Mitmete teraviljatoodete (leiva-saiatooted, jahust kondiitritooted) tootmismahud olid suurimad väga hea viljasaagiga 2007. aastal. Leiva-saiatoodete tootmine on järgnevatel

Tabel 6

Teravilja ja rapsiseemne kokkuost Eestis (tuh tonni)

	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	Muutus +,-	
						09/10 – 08/09, kogusena	09-10/ 08-09, %
Teravili	257,7	367,2	539,8	506,5	474,1	-32,4	-6,4
sh. nisu	134,1	151,7	284,1	256,6	244,0	-12,6	-4,9
rukis	13,1	16,0	53,0	63,5	24,3	-39,2	-61,7
oder	85,5	170,1	157,9	148,9	159,6	10,7	7,2
kaer	20,1	23,6	34,9	23,8	32,3	8,5	35,7
tritik	2,1	0,7	3,9	5,9	6,8	0,9	15,3
Rapsiseeme	70,2	104,1	124,9	111,9	115,7	3,8	3,4

Allikas: SA

aastatel uuesti vähenenud, seda peamiselt saia ja sepikuliste, aga ka leiva toodangumahtude vähenemise arvel. Jahust kondiitritoodete tootmine vähenes 2009. aastal võrreldes eelneva aastaga 18,4%. Suurenenud on viimastel aastatel jahu tootmine, peamiselt rukkijahu tootmismahude suurenemise arvel (2009. aastal +6,7%). Nisujahu tootmise maht suurenes järsult 2007. aastal, on aga seejärel olnud stabiilsem, 2009. aastal koguni 1,5% vähenenud. Jätkuvalt on suurenenud tangainete tootmine. Jõusööda toodangu maht oli suurim 2008. aastal, kuid vähenes 2009. aastal 11,5%.

Tabel 7

Teraviljasaaduste tootmine Eestis 2004-2009.a (tuh t)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Muutus '09/'08, ±%
Toidujahu	63,9	63,3	64,7	71,9	73,5	74,4	1,2
- nisujahu	43,9	43,0	44,4	51,8	52,4	51,6	-1,5
- rukkijahu	19,9	20,2	20,1	20,0	20,9	22,3	6,7
Tangained	2,9	2,3	2,4	2,2	2,8	3,2	14,3
Makaronitooted	0,4	0,6	0,3	0,0	0,0	0,0	
Leiva-saiatooted	72,8	72,4	74,4	78,8	77,3	75,1	-2,8
- leib	35,9	35,2	34,2	32,2	32,0	31,5	-1,6
- sai, sepikulised	28,4	29,8	30,0	35,1	33,5	32,1	-4,2
- suhkru- ja rasvarikkad saiad, pirukad	7,6	6,2	8,2	8,8	9,1	9,0	-1,1
- kuivikud, röstleib, krõbeleivad, barankad	0,6	0,7	0,6	0,7	0,6	0,6	0,0
- pitsad	0,3	0,2	0,7	1,0	1,0	1,4	40,0
Jahust kondiitritooted	9,0	...	9,4	9,7	8,7	7,1	-18,4
- tordid, koogid	4,2	4,7	5,6	5,9	5,1	4,1	-19,6
- keeksid, rullbiskviidid	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,4	-33,3
- vahvlid	0,4	...	0,4	0,4
- küpsised	2,1	2,2	1,7	1,9	2,0	1,8	-10,0
- praänikud, piparkoogid	1,5	1,1	1,0	0,9	0,8	0,6	-25,0
Jõusööt	207,3	177,0	208,9	214,2	229,5	203,1	-11,5

... andmete avaldamist ei võimalda andmekaitse põhimõte

Allikas: SA

Statistikaameti lühiajastatistika andmeil olid Eesti **pagaritööstuse majandustulemused** saagiaastal 2009/2010 nõrgemad kui saagiaastal 2008/2009. Pagaritööstuse müügitulu oli saagiaastal 2009/2010 1,89 mld krooni, mis on 243,8 mln krooni võrra ehk 11,4% väiksem kui eelmisel saagiaastal. Pagaritööstuse kulud vähenesid 158,9 mln krooni võrra ehk 8,2%. 34,7% kulude vähenemisest saadi tööjõukulude vähenemise arvel. Tööjõukulud vähenesid eelmise saagiaastaga võrreldes 84,5 mln krooni võrra ehk 15,8%. Töötajate arv vähenes eelmise saagiaasta 3724 töötajalt 3254 töötajale ehk 12,6%, töötasu töötaja kohta vähenes 9000 kroonilt kuus 8600 kroonile. Tööviljakus hõivatu kohta suurenes 1,4%.

Saagiaastal 2009/2010 teenis pagaritööstus siiski 98,9 mln krooni kasumit, kuid see oli 85 mln krooni võrra ehk 46,2% väiksem kui saagiaastal 2008/2009 (183,9 mln krooni).

Valmisloomasööda tootjad teenisid saagiaastal 2009/2010 müügitulu 723,9 mln krooni, see on 152,3 mln krooni ehk 17,4% vähem kui eelmisel saagiaastal. Kulud vähenesid 186,7 mln krooni võrra ehk 21,4%. Seejuures tööjõukulud vähenesid 9 mln krooni võrra ehk 22,9%. Tööjõukulude vähenemine moodustas üldisest kulude vähenemisest 4,8%. Seega saadi kulude kokkuhoid peamiselt tooraine hinna alanemise arvel.

Valmisloomasööda tootjad teenisid saagiaastal 2009/2010 kasumit 37,8 mln krooni (saagiaastal 2008/2009 3,36 mln krooni).

Jahutööstuse majandustulemusi on võimalik aastatagusega võrrelda vaid 2009/2010. saagiaasta esimese poole osas (see on 2009. aasta II poolaastal), kuna puudub kiirstatistika 2010. aasta kohta. Müügitulu teeniti 259 mln krooni ehk 7,9% vähem kui 2008. aasta II poolaastal. Kogukulud olid 234 mln krooni, mis on 23,7 mln krooni võrra ehk 9,2 % vähem aastatagusest. Kasumit teeniti 25 mln krooni (2008.aasta II poolaastal 23,5 mln krooni).

Väliskaubandus

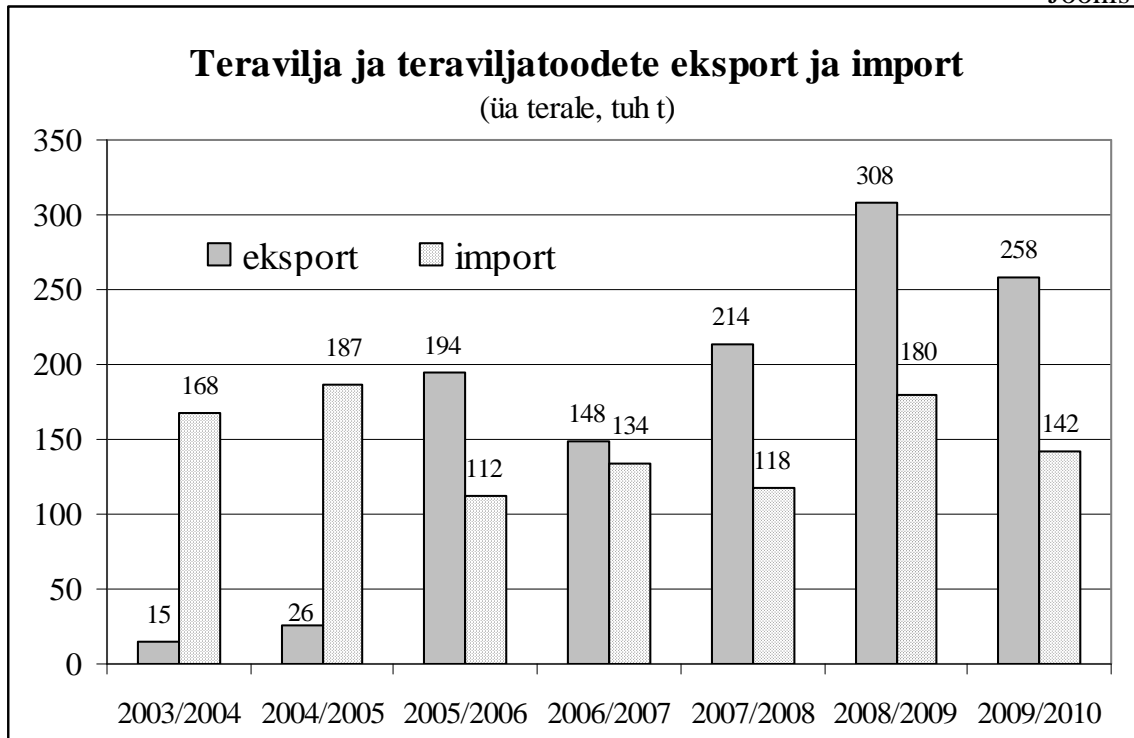
Teravilja ja teraviljatoodete **ekspordi ja impordi koguseline bilanss** on käesolevas töös esitatud **ümber arvestatuna terale** (Statistikaameti arvutused) ja selles arvestuses ei ole kaasatud riisi ja tooteid riisist (joonis 3). Alates saagiaastast 2005/2006 on Eestist teravilja eksporditud kordades suuremates kogustes kui varasematel saagiaastatel, import on aga vähenenud. Seda tänu viimaste aastate headele teravilja saakidele ja 2007. ning 2008. aastal maailmaturul ning ka Eestis kõrgele tõusnud teravilja hindadele. Majandussurutise tingimustes langesid aga teravilja hinnad 2009. aasta sügiseks madalaimale tasemele. 2009. aastal olid Eestis ka taliviljade saagikused ja saagid võrreldes eelmise aastaga tugevas languses. Sellest tulenevalt oli teravilja ja teraviljatoodete (üa terale) ekspordikogus saagiaastal 2009/2010 258 tuhat tonni ehk 16,2% vähem kui saagiaastal 2008/2009. Vähenes ka teravilja import – 180 tuhandelt tonnilt saagiaastal 2008/2009 142 tuhandele tonnile saagiaastal 2009/2010. Teravilja ja –toodete **koguseline bilanss** jäi positiivseks, kuid vähenes 128 tuhandelt tonnilt 116 tuhandele tonnile.

Teravilja ja teraviljatoodete ekspordi ja impordi **rahaline bilanss** on siiski jätkuvalt püsinud negatiivne (joonis 4), kuid olnud kolmel viimasel saagiaastal varasemast oluliselt väiksem. Negatiivse bilansi põhjuseks on suurema lisandväärtusega toodete suurem osakaal impordis kui seda on ekspordis. Impordikogusest moodustas saagiaastal 2009/2010 teravili 29% ning suurema lisandväärtusega tooted (jahu ja tangained ning taigna- ja kon-diitritooted) 71%. Ekspordikoguses oli aga teravilja osa 81% ning kõrgemate hindadega tootegruppide osa 19%.

Teravilja ja teraviljatoodete rahalises bilansis on arvesse võetud ka riis ja tooted riisist (EKI arvutused). Saagiaastal 2009/2010 eksporditi Eestist teravilja ja teraviljasaadusi 885,7 mln krooni eest, mida on 25,5% vähem kui saagiaastal 2008/2009 (1189,1 mln kr). Samal ajal imporditi teravilja ja teraviljasaadusi 1135,3 mln krooni eest ehk 21,3% vähem kui

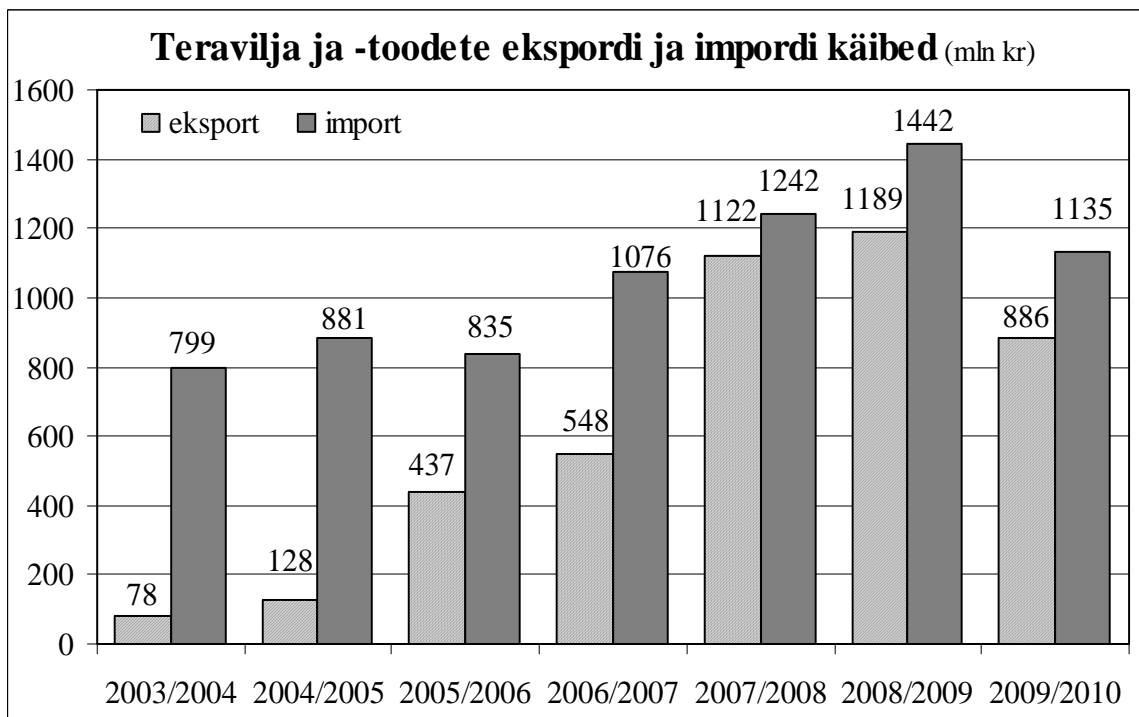
eelmisel saagiaastal (1441,7 mln kr). Seega oli teravilja ja teraviljatoodete rahaline bilanss saagiaastal 2009/2010 –249,6 mln krooni (saagiaastal 2008/2009 –252,6 mln krooni).

Joonis 3

Allikas: SA

Joonis 4

Allikas: EKI arvutused

Teravilja ja teraviljasaaduste üldises ekspordikäibes (885,7 mln kr) vähenesid nii teravilja kui ka teraviljatoodete ekspordikäibed. Üldises ekspordikäibes moodustas saagiaastal 2009/2010 43% teravilja ekspordikäive, mille osatähtsus vähenes eelmise saagiaastaga võrreldes 10,1 %-punkti võrra. Jahu ja tangainete ekspordikäibe osatähtsus üldises ekspordikäibes suurenes 2,5 %-punkti võrra ning taigna- ja kondiitritoodete käibe osatähtsus +7,6 %-punkti võrra. Vaatamata suurema lisandväärtusega toodete osatähtsuse mõningasele suurenemisele ekspordikäibes, jääb see (kokku 57% üldisest ekspordikäibest – tabel 7) siiski väiksemaks nende osatähtsusest impordikäibes (89,3% - tabel 10), millest tulenebki teravilja ja teraviljatoodete ekspordi-impordi negatiivne rahaline bilanss.

Tabel 8

Teravilja ja -saaduste (sh riis) ning õlikultuuride ja -saaduste põhieksporti käive ja struktuur Eestis

	Ekspordikäive (mln kr)			Ekspordi struktuur (%)		
	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010
KOKKU teravili ja -saadused	1122,0	1189,1	885,7	100,0	100,0	100,0
sh Teravili	718,2	631,5	380,6	64,0	53,1	43,0
Jahu, tangained	136,6	157,7	139,6	12,2	13,3	15,8
Taigna- ja kondiitritooted	267,2	399,9	365,5	23,8	33,6	41,2
KOKKU õlikultuurid ja -saadused	827,2	899,5	805,1	100,0	100,0	100,0
sh Õlitaimede seemned	268,9	224,5	288,5	32,5	24,9	35,8
Taimeõli	493,0	589,8	448,7	59,6	65,6	55,8
Õlikoogid	65,3	85,2	67,9	7,9	9,5	8,4

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Nii maailmaturul valitsenud madalate teravilja hindade tõttu kui ka eelmisest aastast väiksemate taliviljade saakide tõttu Eestis jäid teravilja ja mitmete teraviljatoodete **ekspordikogused** saagiaastal 2009/2010 väiksemaks kui eelnenud saagiaastal. Enim ebaõnnestus 2009. aastal rukkisaak ja rukki ekspordikogus oli saagiaastal 2009/2010 47,9% väiksem kui saagiaastal 2008/2009. Vähenesid ka odra, nisu, kaera, nisujahu, tangude ekspordikogused. Teistest toodetest enam suurenesid aga võrreldes eelnenud saagiaastaga kruupide ja helveste eksport ning pagari- ja kondiitritoodete väljavedu.

Peamisteks teravilja ja teraviljasaaduste **ekspordi sihtriikideks** olid Eesti jaoks saagiaastal 2009/2010 nisu osas Keenia, Holland, Läti, vähem Irimaa, Rootsi, Suurbritannia. Rukist müüdi Saksamaale, Soome ja Hispaaniasse, otra Hispaaniasse, Rootsi, Taani ja vähem teistesse riikidesse. Kaera ekspordi sihtriikideks olid Hispaania, Saksamaa ja Taani. Nisujahu ja rukkijahu, samuti kruupe ja helbeid müüdi peamiselt Soome ja Lätisse,

Tabel 9

Teravilja ja –saaduste ning õlikultuuride ja -saaduste põhieksport Eestis (tonnides)

	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	Muutus 09-10/08-09, ±%
Nisu	368	57855	118266	95168	-19,5
Rukis	1623	4726	22534	11746	-47,9
Oder	100855	102576	103128	75510	-26,8
Kaer	13161	12321	23768	22343	-6,0
Nisujahu	16643	16353	20613	19851	-3,7
Rukkijahu	1226	2594	1846	1845	0,0
Kruubid, helbed	3829	4456	6711	9736	45,1
Tangud, lihtjahu	748	857	1341	995	-25,8
Linnased	390	549	554	579	4,5
Linnaseekstrakt	1197	1994	3975	2479	-37,6
Pagari-kondiitritooted	11045	9800	9344	10096	8,0
Rapsiseemned	28190	45037	39035	63718	63,2
Muud õlitaimede seemned	476	340	198	420	2,1 korda
Rapsiõli	19958	21078	22174	29513	33,1
Sojaõli	10015	13851	14355	7216	-49,7
Muud õlid	663	1473	3983	2214	-44,4
Õlikoogid rapsist	21841	15731	22433	21652	-3,5
Muud õlikoogid	1104	295	206	581	2,8 korda

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 10

Teravilja ja –toodete ning rapsiseemne ekspordi struktuur riigiti saagiaastal 2009/2010 (%)

Nisu		Rukis		Oder		Kaer		Nisujahu		Rukkijahu		Rapsi-seeme	
95168 t		11746 t		75510 t		22343 t		19851 t		1845 t		63718 t	
Keenia	29	Saksamaa	43	Hispaania	35	Hispaania	69	Soome	50	Soome	51	Soome	45
Holland	26	Soome	31	Rootsi	28	Saksamaa	19	Läti	26	Läti	33	Holland	29
Läti	23	Hispaania	26	Taani	14	Taani	12	Malta	6	Austraalia	12	Belgia	10
Iirimaa	7			Iirimaa	7			Tai	3	Leedu	4	Saksamaa	10
Rootsi	7			Suurbrit.	6			Leedu	3			Taani	4
Suurbrit.	6			Saksamaa	4			teised	12			Suurbrit.	2
teised	2			Norra	4								
				teised	2								

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Teravilja ja teraviljasaaduste impordikäive oli saagiaastal 2009/2010 1135,3 miljonit krooni ehk 21,3% väiksem kui saagiaastal 2008/2009 (1441,7 mln krooni). Seejuures vähenesid nii teravilja kui mõlema teraviljatoodete grupi impordikäibed. Impordikäibe struktuuris püsis olulise muutuseta jahu ja tangainete impordikäibe osatähtsus, 9,2 %-punkti võrra aga vähenes teravilja impordikäibe osatähtsus ning 9,5 %-punkti võrra suurenes taigna- ja kondiitritoodete käibe osa. Teravilja impordikäibe osatähtsuse vähenemine võrreldes taigna- ja kondiitritoodete käibega on seletatav teravilja impordikoguste oluliselt suurema vähenemisega ning impordihindade suurema alanemisega võrreldes taigna- ja kondiitritoodetega.

Koguliselt osteti saagiaastal 2009/2010 võrreldes eelmisega Eestisse sisse vähem kõiki teravilju peale odra. Enim (-6,2 korda) vähenes nisu import. Jahu ja tangainete grupist vähenes vaid tangude (-2 korda), linnaste (-8%) ja nisuvalgu (-43%) import, suurenes aga jahude ja helveste import. Taigna- ja kondiitritoodetest vähenes enim (-32,2%) linnaseekstrakti import, aga ka taignatoodete, paisutatud teraviljatoodete ja pagaritoodete impordikogused (tabel 11).

Peamised **impordimaad** olid Eesti jaoks saagiaastal 2009/2010 lähinaabrid Läti ja Leedu. Vähemal määral osteti teravilja ja jahu ka Saksamaalt, Soomest, Rootsist ja Poolast. Eelmisel saagiaastal osteti nisu osaliselt ka Ukrainast.

Tabel 11

Teravilja ja -saaduste (sh riisi) ning õlikultuuride ja -saaduste
põhiimpordi käive ja struktuur Eestis

	Impordikäive (mln kr)			Impordi struktuur (%)		
	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010
KOKKU teravili ja -saadused	1241,8	1441,7	1135,3	100,0	100,0	100,0
sh Teravili	183,6	286,7	121,2	14,8	19,9	10,7
Jahu, tangained	291,7	338,3	263,3	23,5	23,5	23,2
Taigna- ja kondiitritooted	766,5	816,7	750,8	61,7	56,6	66,1
KOKKU õlikultuurid ja -saadused	664,3	1008,9	599,8	100,0	100,0	100,0
sh Õlitaime seemned	76,8	86,1	56,0	11,6	8,5	9,3
Taimeõli	448,6	711,3	307,9	67,5	70,5	51,4
Õlikoogid	138,9	211,5	235,9	20,9	21,0	39,3

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 12

Teravilja ja -saaduste ning õlikultuuride ja -saaduste põhiimport Eestis (tonnides)

	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	Muutus 09-10/08-09, +%
Nisu	12159	3625	43727	7055	-6,2 korda
Rukis	12840	771	12303	10189	-17,2
Oder	3864	4660	5869	6795	15,8
Kaer	2989	439	1122	753	-32,9
Mais	13736	24858	21349	11525	-46,0
Nisujahu	14478	13888	17260	22192	28,6
Rukkijahu	420	1532	705	990	40,4
Kaerahelbed	1747	1673	1708	2080	21,8
Tangud ja lihtjahu	4414	5268	12454	6093	-2 korda
Pagari-kondiitritooteid	18733	14564	14620	13899	-4,9
Makaronid	7714	8708	9826	9130	-7,1
Linnaseekstrakt	29217	3956	5037	3414	-32,2
Rapsiseemned	33 333	3202	7138	1039	-6,9 korda
Muud õlitaimede seemned	1953	3331	2762	2619	-5,2
Rapsiõli	5146	11419	26843	24311	-9,4
Sojaõli	19319	18134	20644	2089	-9,9 korda
Muud õlid	2273	2755	6345	3685	-41,9
Õlikoogid rapsist	42538	27706	31822	45429	42,8
Muud õlikoogid	24448	15783	26951	29867	10,8

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 13

Teravilja, jahu ja rapsiseemne impordi struktuur riigiti saagiaastal 2009/2010 (%)

Nisu	Nisujahu	Rukis	Rukki- jahu	Oder	Kaer	Rapsi- seeme
7055 t	22192 t	10189 t	990 t	6795 t	753 t	1039 t
Läti 79	Läti 84	Läti 99,8	Läti 92	Leedu 84	Läti 83	Läti 57
Leedu 15	Soome 10	Leedu 0,2	Soome 4	Läti 16	Leedu 15	Leedu 22
Saksamaa 6	Poola 3		Rootsi 4		Soome 1	Taani 10
	Leedu 2				teised 1	Hollandi 4
	teised 1					Rootsi 4
						Saksamaa 3

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Õlikultuure ja neist valmistatud saadusi eksporditi Eestist saagiaastal 2009/2010 805,1 miljoni krooni eest, mida oli 10,5% (94,4 mln krooni) vähem kui eelnenud saagiaastal. Käibe vähenemine toimus peamiselt taimeõlide väljaveokäibe 23,9%-lise (141,1 mln krooni võrra) vähenemise tõttu. Taimeõlide käibe osatähtsus üldises õlikultuuride ja -saaduste ekspordikäibes vähenes 65,6%-lt 55,8%-le. Eelmise saagiaastaga võrreldes vähenes 20,3% ka õlikookide ekspordikäive (-17,3 mln krooni võrra), kuid õlikookide käibe osatähtsus üldises ekspordikäibes muutus vähe ja oli 8,4%. Samas suurenes 18% võrra (+44 mln kr) õlitaime seemnete ekspordikäive ja selle osatähtsus üldises käibes suurenes eelmise saagiaasta 24,9%-lt 35,8%-le.

Koguliselt eksporditi peamiselt rapsiseemneid, rapsiõli ning rapsist õlikooke. Muude õlitaime seemneid ja tooteid eksporditi vähem.

Rapsiseemnete peamiseks ekspordi sihtriikideks olid saagiaastal 2009/2010 Soome (45% ekspordikogusest), Hollandi (29%), Belgia (10%) ja Saksamaa (10%), vähem teised riigid. Rapsiõlikooke eksporditi Soome (49% ekspordikogusest), Norrasse (49%) ja Lätti (2%).

Õlikultuuride ja -saaduste impordikäive oli saagiaastal 2009/2010 1008,9 mln krooni ehk 40,5% (-409,1 mln krooni) väiksem kui eelnenud saagiaastal. Impordikäibe vähenemine toimus peamiselt taimeõlide impordikäibe 56,7%-lise (-403,4 mln kr) vähenemise tõttu. Taimeõlide käibe osatähtsus üldises õlikultuuride ja -saaduste impordikäibes vähenes eelnenud saagiaasta 70,5%-lt 51,4%-le. Õlitaime seemnete impordikäive vähenes 35% ehk 30,1 mln krooni ja selle osatähtsus üldises impordikäibes oli 9,3%. 11,5% (+24,4 mln krooni) suurenes õlikookide impordikäive ja käibe osatähtsus üldises õlikultuuride ja -saaduste impordikäibes suurenes, peamiselt taimeõlide käibe osatähtsuse vähenemise arvel, 21%-lt 39,3%-le.

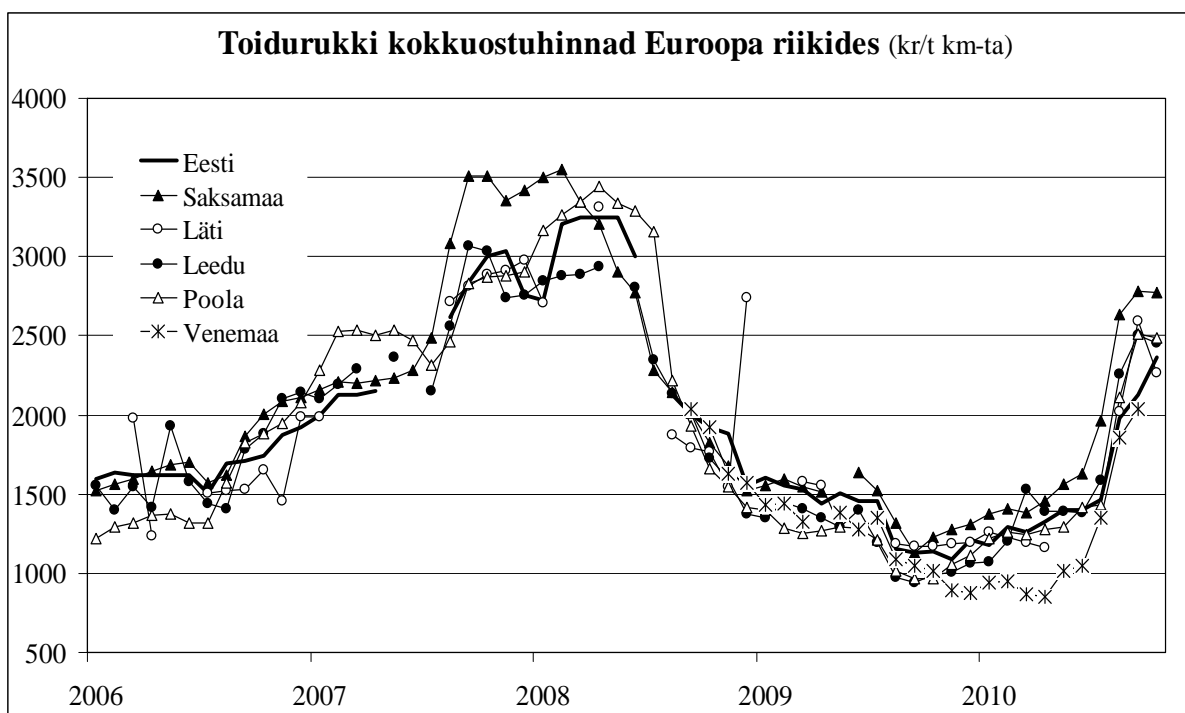
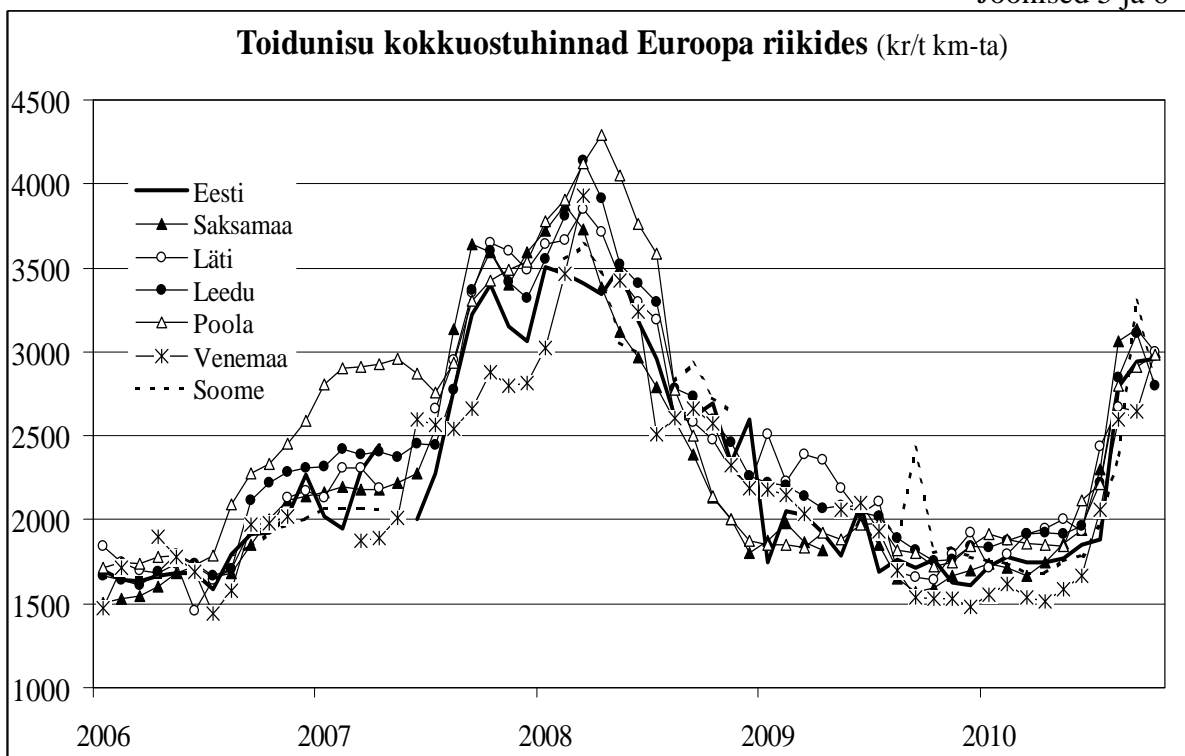
Koguliselt vähenes rapsiseemnete import võrreldes saagiaastaga 2008/2009 6,9 korda. Rapsiseemnete osas olid saagiaastal 2009/2010 peamiseks impordimaadeks Läti (57% impordikogusest), Leedu (22%), Taani (10%), vähem teised maad. Rapsiõli impordikogus vähenes aastaga 9,4%. Rapsist õlikookide impordikogus oli 45,4 tuhat tonni, sissevedu suurenes 42,8% ja need osteti Leedust (33% impordikogusest), Lätist (31%), Venemaalt (23%), vähem Poolast, Ukrainast, Ungarist, Moldovast ja Iirimaalt. Muude õlikookide impordikogus oli saagiaastal 2009/2010 29,9 tuhat tonni ehk 10,8% suurem kui eelnenud saagiaastal ja sellest moodustavad 4/5 õlikoogid sojaõli ekstraheerimise jäätmetest ja 1/5 õlikoogid päevalilleseemnetest.

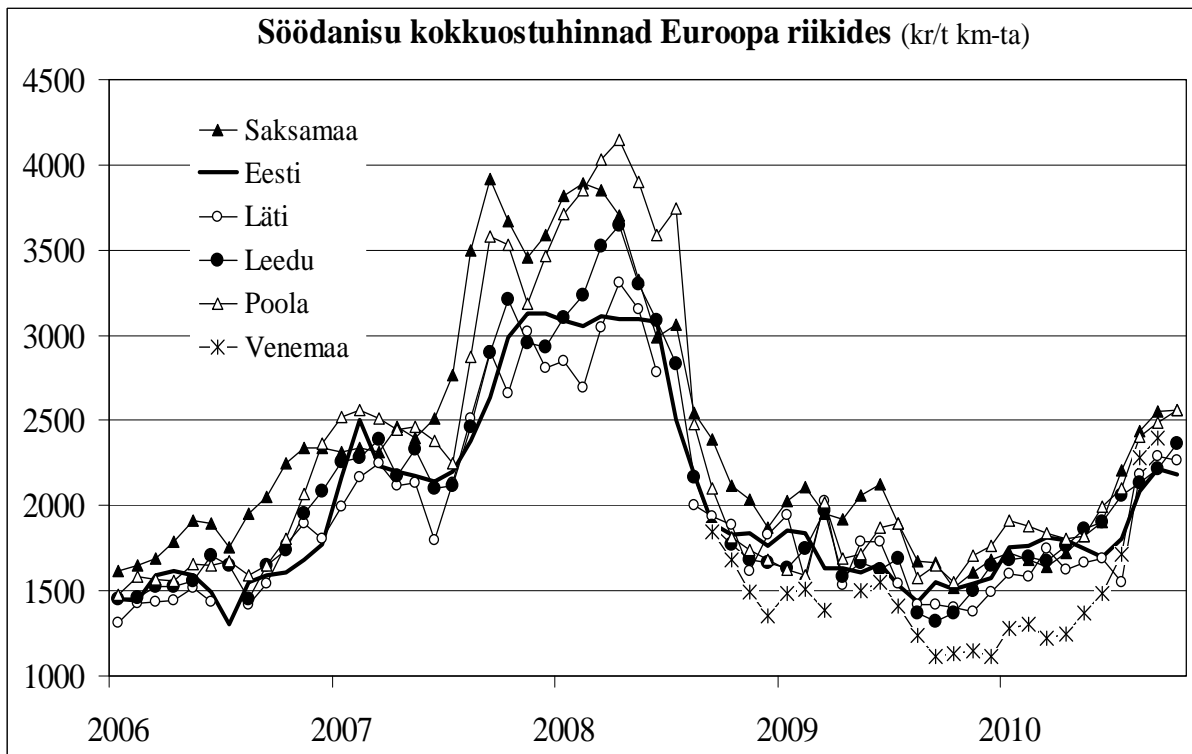
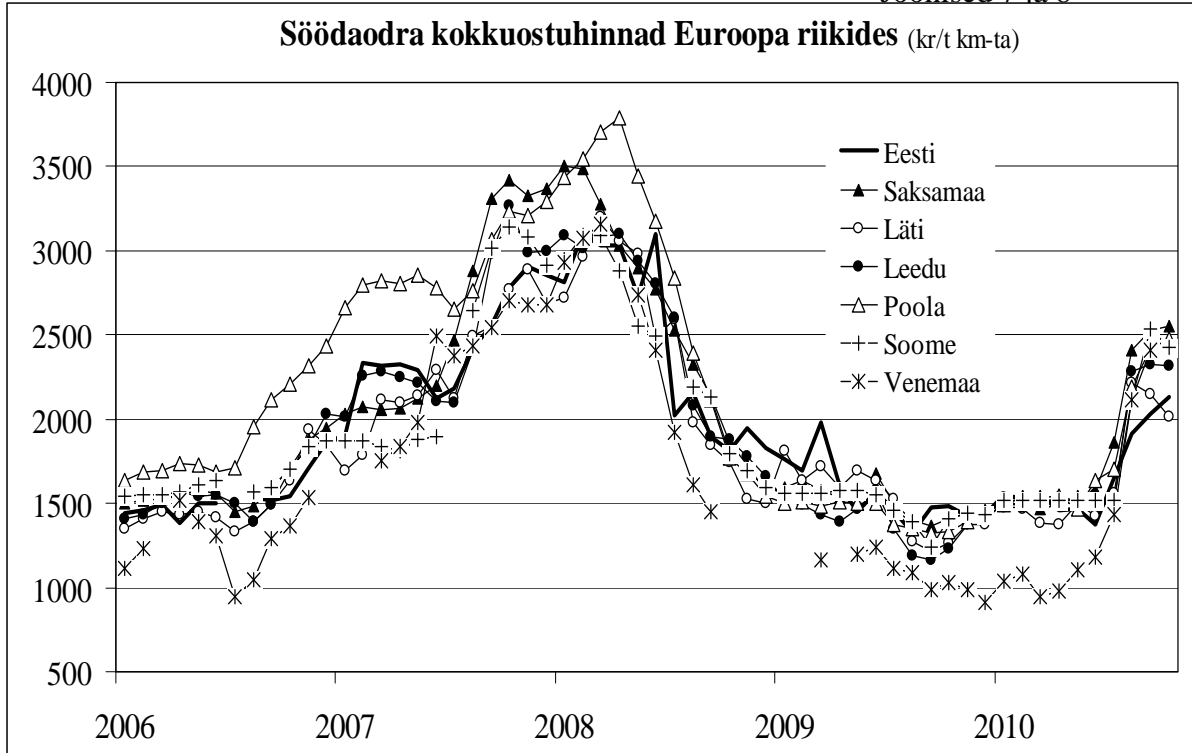
Hinnad

2008. aasta teraviljasaagid jäid Eestis oodatust väiksemaks, kuid Euroopa Liidus ja maailma mitmetes teistes teraviljakasvatuse regioonides olid saagid eelmisest aastast paremad. Seetõttu hakkasid **teravilja hinnad maailmaturul** pärast 2008. aasta esimese poolaasta kõrgtaset langema. Lisaks headele saakidele soodustasid langustendentsi ka euro-dollar

kursi muutused, toornafta hinna ning laevaveo hindade langus. Üldise majanduslanguse tingimustes alanesid teravilja hinnad maailmaturul 2008. aasta teisel poolaastal kiiremini kui olid tõusnud. Langus jätkus ka 2009. aastal, kuid langustempo oli aeglasem. 2009. aasta sügiseks alanesid enamiku viljade hinnad buumiaegse tõusu eelsele tasemele, mõne vilja osas madalamalegi. 2009. aasta IV kvartalis muutusid hinnad madalal tasemel stabiilsemaks. Ka 2010. aasta I poolaastal püsisid teravilja hinnad maailmaturul madalad liikudes üles-alla kõikudes kergel tõusutrendil.

Joonised 5 ja 6

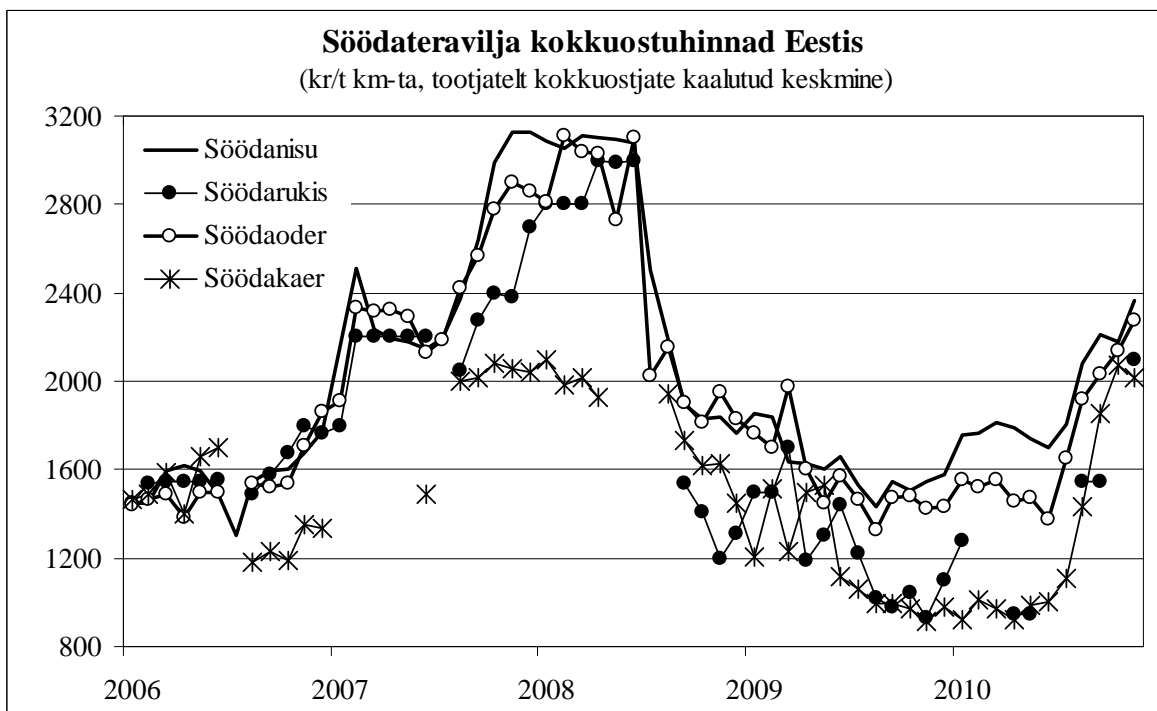
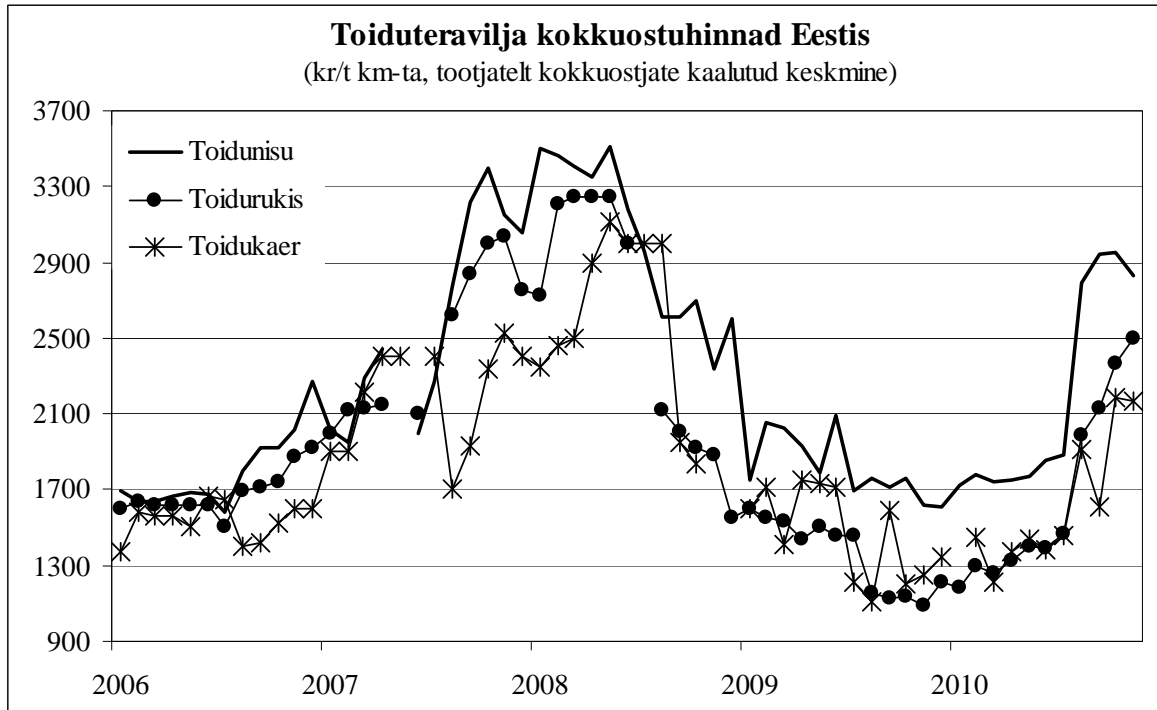

Jooniste 5 - 8 allikad: EKI, AMISNET

Eestis ja naabermaades ning lähiturgudel on muutused teravilja kokkuostuhindades olnud sarnased (joonised 5-8). Kui eelmistel aastatel, hindade kiirema tõusu ja languse perioodidel olid erinevused erinevate maade hindades suuremad, siis 2009. ja 2010. aastal hindade madalal tasemel olid hinnaerinevused muutunud väiksemaks. Kõige rohkem eristusid Venemaa hinnad, mis olid teiste maadega võrreldes madalamad. Eestis olid

teravilja kokkuostuhinnad lähiregioonide hulgas keskmisel tasemel. Järsem hinnatõus algas 2010. aasta suvel, mil hinnad tõusid erinevates riikides enam-vähem üheaegselt.

Joonised 9 ja 10

Jooniste 9 ja 10 allikas: EKI

Eestis olid teravilja kokkuostuhinnad madalaimal tasemel 2009. aasta III ja IV kvartalis. Söödanisu hind oli madalaim 2009. aasta augustis (1435 kr/t), samuti söödaodral (1325 kr/t) ja toidukaeral (1106 kr/t). Novembris jõudsid kokkuostuhinnad madalaimale tasemele toidurukkil (1088 kr/t), söödarukkil (931 kr/t) ja söödakaeral (915 kr/t), detsembris toidunisul (1613 kr/t). Vaid toiduodra hind oli madalaimal tasemel juba 2009. aasta märtsis (1209 kr/t). 2009. aasta IV kvartalis hinnalangus aeglustus, hinnad liikusid kord tõusu kord languse suunas, enamuse viljade osas kergel langustendentsil, vaid söödanisu ja söödaodra osas juba kergel tõusutrendil (joonis 9 ja joonis 10). Toiduviljade ning söödaviljadest nisu ja odra kokkuostuhinnad liikusid 2010. aasta I poolaastal tõusutrendil. Söödarukki ja söödakaera hinnad püsisid madalad kuni 2010. aasta III kvartalini, mil toimus üldine järsk hindade tõus kõigi teraviljade osas.

Saagiaastate keskmiste hindade võrdluses oli hinnalangus saagiaastal 2008/2009 olenevalt viljast kuni 42,9% võrreldes eelneva saagiaastaga. Saagiaastal 2009/2010 hinnalangus jätkus ja keskmised kokkuostuhinnad olid 14,9...40,4% madalamad kui saagiaastal 2008/2009 (tabel 14). Enim alanesid toidurukki (40,4%), söödakaera (-38,3%), tritik (37,4) hinnad, teistest vähem aga toiduodral (-14,9%) ja söödanisul (-15,4%).

Tabel 14

Saagiaasta keskmised teravilja kokkuostuhinnad Eestis (kr/t)

	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	Muutus 08-09/ 07-08, +%	Muutus 09-10/ 08-09, +%
Toidunisul	1998	3156	2483	1736	-21,3	-30,1
Söödanisu	1925	2748	1846	1561	-32,8	-15,4
Toidurukis	1809	2788	1951	1162	-30,0	-40,4
Söödarukis	2023	2355	1384	1014	-41,2	-26,7
Toiduoder	1588	2739	1564	1331	-42,9	-14,9
Söödaoder	1731	2585	1882	1457	-27,2	-22,6
Toidukaer	1813	2583	1814	1240	-29,8	-31,6
Söökakaer	1317	2018	1589	980	-21,3	-38,3
Tritik	1579	2392	2012	1260	-15,9	-37,4
Rapsiseeme	3927	5262	4810	3903	-8,6	-18,9

Allikas: EKI

2010. aasta novembriks olid teravilja kokkuostuhinnad Eestis võrreldes eespool märgitud madalaimate seisudega oluliselt tõusnud: sööda- ja toidurukkil 2,3 korda, toidukaeral ja toiduodral veidi alla 2 korra, söödaodral +66%, söödanisul +69%, toidunisul +73% ning söödakaeral viiendiku võrra.

Koos maailmaturuhindade langusega alanesid oluliselt ka **teravilja ekspordi- ja impordi-hinnad**. Eestis olid saagiaasta 2009/2010. keskmised ekspordihinnad viiendiku kuni veerandi võrra madalamad eelmise saagiaasta keskmistest (tabel 15).

Saagiaastal 2008/2009 alanesid impordihinnad vähem kui ekspordihinnad. Saagiaastal 2009/2010 oli vastupidi (tabel 17) – impordihindade langus võrreldes eelneva saagiaastaga oli suurem kui ekspordihindadel (välja arvatud nisu).

Tabel 15

Teravilja saagiaasta keskmised ekspordihinnad (kr/t)

	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	Muutus 09-10/08-09, ±%
Nisu	2718	3567	2262	1813	-19,8
Rukis	2137	4361	2134	1644	-23,0
Oder	2091	4299	2305	1724	-25,2
Kaer	2071	3098	2138	1615	-24,5
Nisujahu	3541	5023	5027	3909	-22,2
Rapsiseeme	3958	5788	5519	4343	-21,3

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 16

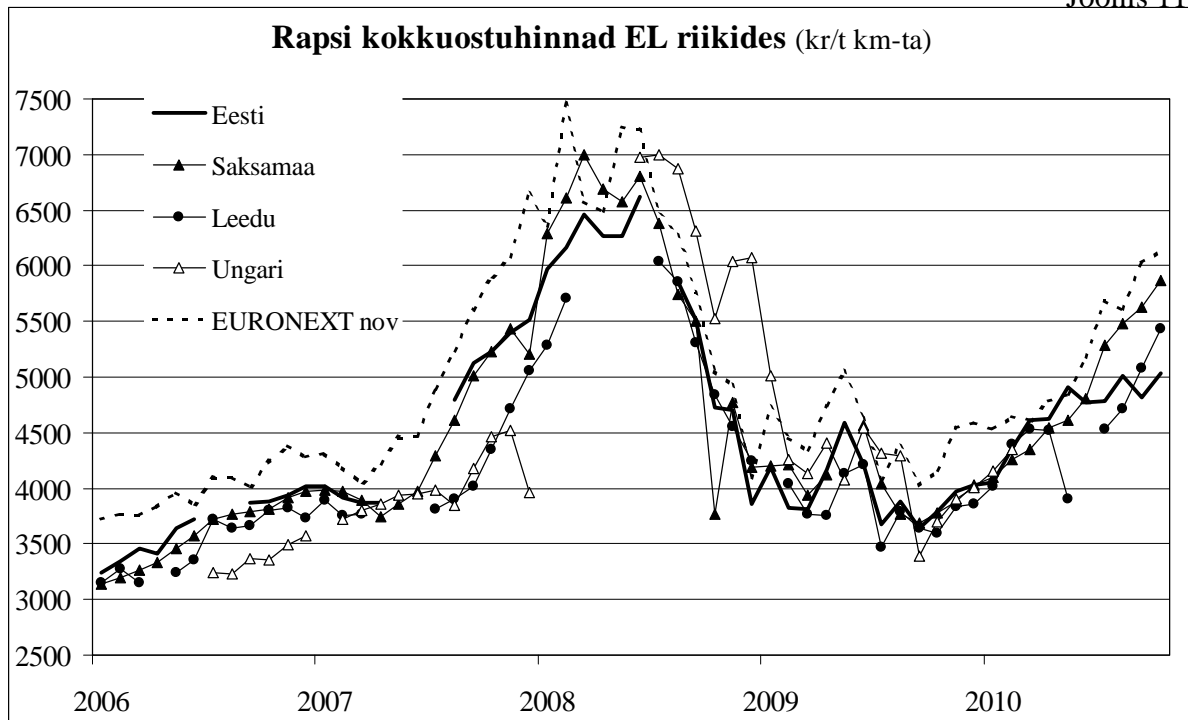
Teravilja saagiaasta keskmised impordihinnad (kr/t)

	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	Muutus 09-10/08-09, ±%
Nisu	2352	3236	2845	2643	-7,1
Rukis	1748	2939	2757	1346	-2 korda
Oder	2364	3154	3163	1523	-2,1 korda
Kaer	2444	3121	2462	1423	-42,2
Nisujahu	3219	4588	5008	3524	-29,6
Rapsiseeme	3830	12697	7533	20731	2,8 korda

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Rapsi novembrifutuuri **hind EURONEXT'i börsil** oli kõrgeim 2008. aasta veebruaris (7463 kr/t). 2009. aasta septembriks oli hind langenud madalaimale tasemele – 4025 kr/t, hinnalangus seega 46%. Edasi on börsihind liikunud valdavalt tõusutrendil ja oli 2010. aasta oktoobris 6130 kr/t. Saagiaasta 2009/2010 keskmine rapsi hind EURONEXT'i börsil oli 4529 kr/t, mis on 10,2% madalam eelnenud saagiaasta keskmisest hinnas (5043 kr/t).

Eestis ja lähiregioonides on **rapsi kokkuostuhinnad** järginud EURONEXT'i börsihindu, kuid valdavalt jäänud nendest veidi madalamaks (joonis 11). Rapsi kokkuostuhind saavutas Eestis kõrgeima taseme 2008. aasta juunis (6622 kr/t) ning langes seejärel 2008. aasta detsembriks 3853 kroonini. 2009. aastal liikus rapsi hind Eestis tõusude ja langustega kergel langustrendil kuni septembrikuuni (3645 kr/t) ja edasi juba kindlalt tõusutrendil. 2010. aasta oktoobris oli rapsi kokkuostuhind Eestis 5034 kr/t.

Allikad: EKI, AMISNET, EURONEXT

Saagiaasta keskmiste hindade arvestuses oli saagiaastal 2009/2010 rapsi keskmine kokkuostuhind Eestis 3903 kr/t ehk 18,9% madalam saagiaasta 2008/2009 keskmisest hinnast (4810 kr/t) – tabel 14. **Rapsiseemne ekspordihind** alanes saagiaastal 2009/2010 21,3% (tabel 15). Saagiaasta keskmine **impordihind** oli aga eelmise saagiaastaga võrreldes 2,8 korda kõrgem seemnevilja (mis on kallim) suure osatähtsuse tõttu imporditavas rapsis (tabel 16). 2008. aasta raskete ilmastikutingimustega koristusperioodi tõttu olid 2009. aastal kulutused seemneviljaks muretsetavale rapsile tavalisest suuremad. Saagiaastal 2009/2010 oli seemnevilja osatähtsus imporditava rapsi koguses 67,6%, eelnenud saagiaastal aga vaid 18,3%. Rapsi impordikäibest kulus saagiaastal 2009/2010 seemnevilja ostmiseks 94,3%.

Teraviljatoodete **jaehindade** langus on olnud väiksem kui teravilja kokkuostuhindadel. Kõrgeimad hinnatasemed jäävad saagiaastasse 2008/2009 – saia keskmine hind Eesti tavakauplustes kerkis 27.45 kroonini, leival 26.13 kroonini, kaerahelvestel 21.84 kroonini, nisujahul 10.92 kroonini kilo kohta. Järgnenud jaehindade langus kestis 2010. aasta veebruari- märtsini, nisujahul juunini. Seejuures alanesid saia ja leiva hinnad enam kui

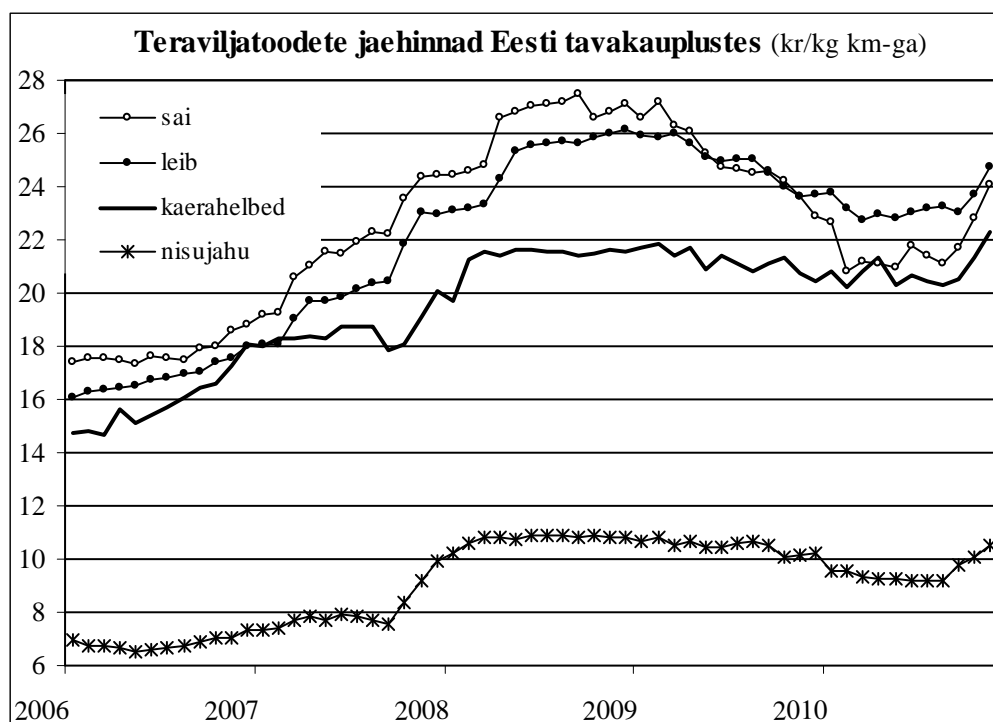
Tabel 17

Teraviljatoodete saagiaasta keskmised jaehinnad Eesti kauplustes (kr/kg käibemaksuga)

	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	Muutus 09-10/08-09, +%
Tallinna tavakauplustes					
Leib	19.62	23.87	26.80	25.13	-6,2
Sai	20.69	25.21	27.13	23.21	-14,4
Nisujahu	7.95	10.12	11.34	10.71	-5,6
Kaerahelbed	19.80	21.42	22.81	22.63	-0,8
Eesti tavakauplustes					
Leib	19.08	23.06	25.72	23.60	-8,2
Sai	20.54	24.66	26.49	22.58	-14,8
Nisujahu	7.65	9.73	10.71	9.80	-8,5
Kaerahelbed	18.34	20.10	21.50	20.79	-3,3
Eesti säästukauplustes (Säästumarket, Maxima X)					
Leib	15.79	19.05	21.76	20.21	-7,1
Sai	15.99	19.71	21.64	18.40	-15,0
Nisujahu	4.32	7.99	9.56	9.10	-10,5
Kaerahelbed	12.12	17.21	19.87	17.43	-12,3

Allikas: EKI

Joonis 12

Allikas: EKI

kaerahelveste ja nisujahu jaehinnad (joonis 12). Saagiaasta 2009/2010 keskmised hinnad olid olenevalt tootest kuni 15% madalamad aastatagusest tasemest. Seejuures alanesid kõige rohkem saia jaehinnad, kõige vähem tavakauplustes kaerahelveste hinnad, säästukauplustes leiva hinnad. Ka oli hinnalangus Tallinna tavakauplustes väiksem kui Eesti tavakauplustes. Leiva keskmine jaehind alanes enim Eesti tavakauplustes, teiste vaatlusaluste toodete hinnad aga säästukauplustes (tabel 17). 2010. aasta veebruarist-märtsist, mil hinnatasemed olid madalaimad, püsisid teraviljatoodete jaehinnad suhteliselt stabiilsed kuni 2010. aasta septembrini, mil toimus järsk hinnatõus. Novembris olid vaatlusaluste teraviljatoodete jaehinnad Eesti tavakauplustes juba 4,7...7,2% kõrgemad saagiaasta 2009/2010 keskmistest hindadest (leival +4,7%, saial +6,6%, kaerahelvestel ja nisujahul +7,2%).

Euroopa Liidu pealinnade **supermarketite** hinnavõrdlusest (tabel 17) selgub, et nisujahu, röstsai ja rapsiõli hinnad olid enamuses pealinnadest saagiaasta 2009/2010 keskmistena madalamad kui eelnenud saagiaastal. Jahu hind oli Tallinnas üks kõrgemaid, vaid nisujahu Riia hind ületas seda. Enim alanes jahu hind võrreldes eelmise saagiaastaga Bratislavas (-29,7%). Suurem kui 10% oli hinnalangus veel Helsingis, Berliinis, Stockholmis ja Prahas. Tallinnas oli nisujahu saagiaastal 2009/2010 vaid 2,4% odavam kui aasta varem. Seevastu saia hinnalangus oli suurim Tallinnas (-20,7%). Tallinnast odavam oli röstsai vaid Riias, Prahas ja Amsterdamis. Röstsai kallines võrreldes eelmise saagiaastaga Riias, Varssavis, Amsterdamis ja Stockholmis. Toiduõli odavnes saagiaastal 2009/2010 kõigis vaatlusalustes pealinnades peale Stockholmi, kuid õli hind Tallinnas jäi siiski kallimate hulka, vaid Riias ja Helsingis olid õli hinnad veelgi kõrgemad.

Tabel 18

Teraviljatoodete ja toiduõli saagiaasta keskmised jaehinnad Euroopa pealinnade supermarketites (kr käibemaksuga)

	Nisujahu (2 kg)		Röstsai (300 g)		Rapsiõli (1 liiter)	
	2008/09	2009/10	2008/09	2009/10	2008/09	2009/10
Tallinn	21.53	21.01	11.27	8.94	31.07	29.40
Riia	22.37	21.93	7.50	8.14	35.57	32.56
Vilnius	20.10	20.99	11.37	10.94	30.28	27.15
Varssavi	13.92	13.59	12.10	13.51	20.27	18.86
Praha	13.03	11.45	10.26	8.26	24.10	22.36
Bratislava	13.07	9.19	11.38	10.70	26.87	23.97
Budapest	17.74	16.29	-	-	23.89*	16.26*
Helsingi	20.63	17.60	19.45	17.76	31.12	29.58
Berliin	20.30	17.45	17.09	16.80	21.40*	17.97*
Amsterdam	14.97	14.88	8.61	8.85	20.90*	20.67*
Stockholm	22.17	19.33	17.76	20.18	22.89	27.90

* päevalilleõli
Allikas: EKI

Turuolukord saagiaasta 2010/2011 alguses.

Käesoleva 2010. aasta teraviljasaagid jäävad eelmisest aastast väiksemaks nii EL-s kui maailmas, Eestis esialgsel hinnangutel umbes -14%. Teravilja **tarbimine** maailmas aga kasvab. **Teravilja hinnad maailmaturul** on saagiaasta 2010/2011 alguses järsult tõusnud ja 2010. aasta lõpus stabiliseerunud. Teravilja eksport ja import EL-s on võrreldes eelmise aastaga elavnenud.

Ka **Eestis** on teravilja kokkuostuhinnad käesoleva saagiaasta (2010/2011) esimesel poolel järsult tõusnud olles novembris oluliselt kõrgemad kui lõppenud saagiaasta lõpus (söödanisul +43%, toidunisul +51%, toidukaeral +57%, söödaodral +60%, toidurukkil +78%, söödakaeral +102%, söödarukkil +121%). Lähiturgudel on teravilja kokkuostuhinnad liikunud Eesti hindadega sarnaselt. 2010. aasta IV kvartalis saavutatud tasemel on aga Eesti hinnad lähiriikide hindadega võrreldes madalamate hulgas.

Rapsi hind, mis hakkas tõusma nii EURONEXT'i börsil kui Eestis 2009. aasta IV kvartalis, liigub jätkuvalt tõusutrendil ka saagiaastal 2010/2011. 2010. aasta novembris oli rapsi kokkuostuhind Eestis 7% kõrgem kui saagiaasta 2009/2010 lõpus. Siiski on rapsi hinna tõus Eestis olnud käesoleva saagiaasta alguses aeglasem kui EURONEXT'il.

Maailmaturg

MAAILM

Maailma teravilja tootmise ja tarbimise bilanss on viimastel aastatel muutunud pingeliseks. Saagiaastal 2008/2009 oli teraviljasaak maailmas rekordiline kasvades eelmise saagiaastaga võrreldes 5,2%. Samal ajal oli tarbimise kasv vaid 2,2%, mis oli tootmise-tarbimise bilansile ajutiseks leevenduseks. 2009/2010. saagiaastal oli USA Põllumajandusministeeriumi (USDA) esialgsete hinnangute kohaselt teraviljasaagi suuruseks maailmas 1791,5 mln tonni ehk vaid 0,07% vähem kui saagiaastal 2008/2009. Samal ajal kasvas tarbimise maht lõppenud saagiaastal 2,1%. Seega teravilja tootmise maht veel ületas tarbimise mahtu ja heade saakide najal suurenesid varud 9,7%. Kuid juba käesoleval saagiaastal 2010/2011 muutub bilanss USDA hinnangute kohaselt jälle pingelisemaks. Teravilja toodangu mahuks prognoositakse 1728,1 mln tonni ehk 3,5%-list langust võrreldes eelmise saagiaastaga. Samas hinnatakse oodatavat tarbimise mahu kasvu 1,9% ning jääkide vähenemist 15,6% (tabel 19). Viljaliikide lõikes ületas saagiaastal 2009/2010 tootmise maht tarbimist kõige enam nisu ja odra, vähem rukki osas. Ka riisi toodeti rohkem kui tarbiti. Enam-vähem tasakaalus oli maisi bilanss, kuid kaera tarbimisvajadused ületasid lõppenud saagiaastal tootmise mahtu. Saagiaastal 2010/2011 suureneb vaid maisi ja riisi toodang, kuid eelduste kohaselt jäävad kõigi viljade tootmismahud tarbimisvajadustest väiksemaks.

Maailma nisutoodang kahaneb saagiaastal 2010/2011 USDA prognooside kohaselt 5,8%. Maailma suurim nisukasvatuspiirkond on Euroopa Liit. 2009/10. saagiaastal toodeti EL-is

138,1 mln tonni nisu, järgnesid Hiina (115,1 mln t), India (80,7 mln t), Venemaa (61,7 mln t), USA (60,4 mln t), Kanada (26,8 mln t), Pakistan (24 mln t), Austraalia (22,5 mln t), Ukraina (20,9 mln t), Türgi (18,4 mln t), Kasahstan (17 mln t). Mujal toodeti nisu vähem. Saagiaastaks 2010/2011 prognoositakse nisutoodangu mahu muutust suurematel tootjatel järgmiselt: EL-27-s -1,3%, Hiinas -0,5%, Indias 0%, Venemaal -31,9%, USA-s -0,4%, Kanadas -17,3%, Ukrainas -18,7%, Pakistanis -5,8%, Austraalias +6,7%, Türgis -7,9%, Kasahstanis -35,3%.

Suurimad nisu tarbijad maailmas on EL-27 (18,5% kogu maailma tarbimiskogusest saagiaastal 2010/2011), Hiina (16,2%), India (12,4%), Venemaa (7,2%), USA (4,9%), Pakistan (3,6%).

Tabel 19

Teravilja ja õlitaime seemnete tootmine ja tarbimine maailmas (mln t)

	Tootmine			Tarbimine			Jäägid		
	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011*	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011*	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011*
Teravili	1792,8	1791,5	1728,1	1721,2	1756,7	1789,8	359,6	394,4	332,7
sh nisu	683,3	682,7	642,9	642,3	652,6	665,8	165,3	195,4	172,5
rukis	17,3	17,3	12,4	16,4	16,8	14,2	2,5	3,1	1,3
oder	155,3	149,6	123,8	144,5	143,6	139,6	31,0	37,0	21,2
kaer	25,8	23,8	20,1	24,3	24,2	22,0	4,9	4,4	2,6
mais	797,8	813,6	818,5	781,1	813,7	837,3	148,0	148,0	129,2
Riis	448,1	441,0	451,4	437,1	437,3	452,5	91,7	95,4	94,3
Õli- taimede seemned	396,4	441,0	440,7	401,1	419,5	439,4	56,5	72,2	71,3
sh raps	58,0	60,5	57,2	54,9	59,4	59,4	6,8	7,4	5,5

* esialgne

Allikas: USDA, november 2010

Maailma odratoodang kahaneb saagiaastal 2010/2011 USDA prognooside kohaselt 17,2%. Suurimad tootjad saagiaastal 2009/2010 olid EL-27 (61,5 mln t), Venemaa (17,9 mln t), Ukraina (11,8 mln t), Kanada (9,5 mln t), Austraalia (8,3 mln t), Türgi (6,5 mln t), USA (4,9 mln t).

Saagiaastaks 2010/2011 prognoositud odratoodangu mahu muutused suurematel tootjatel on järgmised: EL-27-s -13,1%, Venemaal -52,5%, Kanadas -13,3%, Ukrainas -23,7%, Türgis -9,2%, Austraalias -4,8%, USA-s -20,7%.

Suurimad odra tarbijad maailmas on EL-27 (42,6% kogu maailma tarbimiskogusest saagiaastal 2010/2011), Venemaa (7,2%), Kanada (5,7%), Saudi Araabia (5,4%), Türgi (4,1%), Ukraina (3,9%).

Maailma rukkitoodang kahaneb saagiaastal 2010/2011 USDA prognooside kohaselt 28,3%. Suurimad tootjad saagiaastal 2009/2010 olid EL-27 (9,4 mln t), Venemaa (4,3 mln t), Valgevene (1,7 mln t), Ukraina (0,9 mln t).

Saagiaastaks 2010/2011 prognoositud rukkitoodangu mahu muutused suurematel tootjatel on järgmised: EL-27-s -17,8%, Venemaal -51,2%, Valgevenes -29,4%, Ukrainas -47,4%. Suurimad rukki tarbijad maailmas on EL-27 (61,6% kogu maailma tarbimiskogusest saagiaastal 2010/2011), Venemaa (17,6%), Valgevene (7,7%), Ukraina (5,3%).

Maailma kaeratoodang kahaneb saagiaastal 2010/2011 USDA prognooside kohaselt 15,5%. Suurimad tootjad saagiaastal 2009/2010 olid EL-27 (8,5 mln t), Venemaa (5,4 mln t), Kanada (2,9 mln t), Austraalia (1,3 mln t), USA (1,2 mln t).

Saagiaastaks 2010/2011 prognoositud kaeratoodangu mahu muutused suurematel tootjatel on järgmised: EL-27-s -10,5%, Venemaal -35,2%, Kanadas -21%, USA-s -12,7%, Austraalias 0%.

Suurimad kaera tarbijad maailmas on EL-27 (35,7% kogu maailma tarbimiskogusest saagiaastal 2010/2011), Venemaa (16,8%), USA (13,6%), Kanada (7,6%), Austraalia (5%).

Maailma maisitoodang kasvab saagiaastal 2010/2011 USDA prognooside kohaselt 0,6%. Suurimad tootjad saagiaastal 2009/2010 olid USA (333 mln t), Hiina (158 mln t), EL-27 (56,9 mln t), Brasiilia (56,1 mln t), Argentiina (22,5 mln t), Mehhiko (21,3 mln t), India (16,7 mln t), Lõuna-Aafrika Vabariik (14 mln t), Ukraina (10,5 mln t).

Saagiaastaks 2009/2010 prognoositud maisitoodangu mahu muutused on suurematel tootjatel järgmised: USA -4,4%, Hiina +6,3%, EL-27 -3,6%, Brasiilia -9,1%, Argentiina +11,1%, Mehhiko +15%, Lõuna-Aafrika Vabariik -10,7%, Ukraina +9,5%.

Suurimad maisi tarbijad maailmas on USA (34,8% kogu maailma tarbimiskogusest saagiaastal 2010/2011), Hiina (19,3%), EL-27 (7%), Brasiilia (5,8%), Mehhiko (3,8%).

Maailma rapsitoodang oli saagiaastal 2009/2010 rekordiline – 60,5 mln tonni. Saagiaastal 2010/2011 koristatakse maailmas USDA prognooside kohaselt rapsi 57,2 mln tonni ehk 5,5% vähem. Suuremad tootjad saagiaastal 2010/2011: EL-27 (20 mln t), Hiina (12,8 mln t), Kanada (11 mln t), India (7 mln t).

USA-s oli 2010/11 saagiaastal teraviljatoodang ligi 400 mln tonni, mida on eelmise aastaga võrreldes ligi 4% vähem. Sellest nisutoodang oli 60,1 mln tonni (2009/10 a. 60,4 mln t), millega ollakse jätkuvalt üks suuremaid ja usaldusväärsemaid nisutootjaid maailmas. Muude viljade (mais, oder, rukis, kaer) toodang oli 332,4 mln tonni (2009/10 a. 349,2 mln t) ning kroovitud riisil 7,4 mln tonni (6,9 mln t). Muudest viljadest peale nisu kasvatatakse USA-s enim maisi, mille toodang oli 318,5 mln tonni. Hoolimata 4% langusest USA domineerimine maisi eksportimisel maailmas jätkub. Õlitaimede saak kasvas 2010/11 saagiaastal ligi 3% - saak sel aastal oli 101,8 mln tonni.

Kanadas avaldasid 2010. aasta saagile olulist mõju rekordilised vihmajud mais ja juunis riigi lääneosas, mille tulemusel jäi märkimisväärne osa haritavast maast külvamata. Teravilja kogutoodang oli 2010/11 aastal esialgsetel hinnangutel 44,2 mln tonni, olles 10% madalam eelmise aasta kogutoodangust. Selle tulemusel vähenesid nisu, odra ja kaera tootmiskogused märkimisväärselt. Esialgsete hinnangute kohaselt vähenes nisu saak 22,2 mln tonnini, odral 8,3 mln tonnini ning kaeral 2,3 mln tonnini, mis tähendab keskmiselt 17%-list kogulangust võrreldes 2009/10 saagiaastaga. Nisu- ja odrasaak näitasid madalaimat taset alates 2003. aastast ning kaerasaak oli lausa viimase kahekümne aasta madalaimal tasemel. Maisisaak peaks 2010. aastal Kanada idaosas Quebecis ja Ontarios valitsenud soodsate ilmastikutingimuste tõttu suurenema 11 mln tonnini (kasv 15%). Kanada õlitaimede toodang ulatus 15 mln tonnini, sealhulgas rapsiseemnel 11 mln tonni. Sellega tugevdati oma juhtivpositsiooni rapsiseemne eksportimisel.

Tulenevalt pakkumise madalast tasemest koduturul, kuid tugevast tasemest maailmaturul vähenes nisueksport Kanadas 17,5 mln tonnile. Vastupidiselt nisule, peaks tänu tugevale maailmaturu hinnale odra eksport kasvama 1,6 mln tonnini (kasv 21%), seda hoolimata eksporti limiteerivast madalast kodumaisest pakkumisest ja tugevast Kanada dollarist. Maisi import USA-st peaks etanoolitehaste kasvanud nõudluse tõttu suurenema 2,3 mln tonnini.

Austraalias oli 2010. aastal suhteliselt hea saagiaasta. Teravilja kogutoodang tõusis eelmise aasta 34,2 mln tonnilt 36,1 mln tonnini. 2010/11 saagiaasta nisusaak on hinnanguliselt 24 mln tonni, mis on 1,5 mln ehk 7% kõrgem kui eelmisel aastal, näidates nelja aasta lõikes kõrgeimat taset. Nisu all olev haritav pind oli 13,4 mln ha, mis on aga 3% vähem kui eelmisel aastal. Heale nisusaagile aitasid kaasa suurepärased ilmastikutingimused peamistes kasvukohtades Austraalia idaosas, kompenseerides riigi lääneosas valitsenud viimase neljakümne aasta kehvemates ilmastikutingimustes kasvanud viletsa saagi. Muude viljade kogusaak on 2010/11 saagiaastal ligikaudu eelmise aasta tasemel ulatudes 11,5 mln tonnini, sealhulgas odrasaak 7,9 mln tonni, kaerasaak 1,3 mln tonni ja rukkisaak 0,02 mln tonni.

Argentiinas on 2010/11 saagiaastal teraviljatoodang 45,6 miljonit tonni, täheldades ligi 17% kasvu võrreldes eelmise aastaga. Argentiinas oli hea nisusaak – nisu toodang oli 13,5 mln tonni, mis oli 29% enam kui eelmise saagiaastal. Suure osa nisusaagi kasvust saab kanda haritava pinna suurenemise arvele, mis tõusis 4,5 mln ha-ni (kasv 28% võrreldes 2009/10 saagiaastaga). Saagikus (3 t/ha) oli kõrgel tasemel sarnaselt eelmise aastaga, ületades viieaastast keskmist (2,6 t/ha). Nisu kasvatamist toetasid jätkuvalt sobilik hinnatase tootjate jaoks ning õigeaegsed vihmad. Seetõttu prognoositakse kasvu ka nisuekspordile, mis peaks ulatuma 8 mln tonnini (eelmisel saagiaastal 4,5 mln tonni). Muude viljade kogutoodang oli 31 mln tonni, mis on 0,4% vähem kui eelmisel aastal. Sellest 25 mln tonni moodustas maisitoodang, mis kasvas 11%. Õigeaegsed vihmad ja soojad temperatuurid koos sobivate hindadega soodustavad jätkuvalt maisi kasvatamist

keskmistes regioonides. Õlitaime toodang 2010/11 saagiaastal mõnevõrra vähenes – saak oli 56 mln tonni (langus 3,3% võrreldes 2009/10 saagiaastaga).

Venemaa 2010/11 saagiaasta teraviljatoodangut mõjutas haritud pinna vähenemine ja järsult langenud saagikus, mis viis kokkuvõttes vähenemiseni kogutoodangus. Väga tugevat mõju avaldas kogu teraviljasaagile Volga ja Kesk-Venemaa alasid tabanud üks rängemaid põuaperioode riigi ajaloos, mistõttu hävis 13,3 mln ha haritavat maad. Kogutoodang oli 60 mln tonni, mis oli 36% madalam kui eelmisel aastal. Tänavuse saagi ja laos olevate varudega suudetakse rahuldada kodumaist nõudlust, mistõttu ekspordile seatud piiranguid otsustati pikendada kuni 2011. aasta juulini. See on üks põhjustest teraviljahindade tõusule maailmaturul.

Nisutoodang vähenes 42 mln tonnini ehk ligi 20 mln tonni võrreldes eelmise aastaga (-32%). Odra, maisi, rukki ja kaera kogusaak oli 17,3 mln tonni, mis on märkimisväärne langus (-46%) eelmise aasta 31,8 mln tonniga võrreldes. Nii odrasaak kui ka selle haritav pind olid viiekümne aasta madalaimal tasemel.

Ukraina 2010/11 saagiaasta kogutoodanguks on 38,8 mln tonni, mis on 14% vähem kui eelmisel saagiaastal. Ukraina teraviljatoodangu langust mõjutasid ebasoodsad ilmastikutingimused hilistalvel-varakevadel ning suvel. Taliviljade saagikaod olid keskmiselt 8,4%. Suvise saagikoristuse algust mõjutasid tugevad vihmahood Lõuna- ja Lääne-Ukrainas. Juulis ja augustis valitsesid Ida- ja Kesk-Ukraina regioonides ebatavaliselt kõrged temperatuurid, mis alandasid nii saagikust kui ka saagi kvaliteeti.

Nisusaak vähenes tänavu 18,7%, olles 17 mln tonni, teiste viljade saak vähnes 10%, olles 21,7 mln tonni. Õlitaime toodang oli ligikaudu samal tasemel eelmise aastaga ehk 9,4 mln tonni.

Madalast saagist tulenevalt on Ukraina valitsus otsustanud teraviljade ekspordile kehtestada väljaveokvoodid. Tänavu novembris avaldas majandusministeerium, et jagatud oli 1,4 mln tonni suurune väljaveokvoot maisile, 0,5 mln tonni suurune nisule ning 0,2 mln tonni suurune odrale. Väljaveo piiramise kahjudeks hindavad Ukraina põllumajandustootjad 1,25 mld USA dollarit. Põllumajandustootjad on väljendanud valmidust 2010/11 turustamisaastal eksportida 16 mln tonni teravilja ja õlitaime.

Kasahstanis on 2010/11 saagiaasta niusaagiks 11 mln tonni, mis on 35% vähem kui eelmisel aastal, teiste viljade toodang, mis on 1,8 mln tonni, vähenes ligi 42%. Teistest viljadest moodustab enamuse odratoodang, mis vähenes 50% 1,3 mln tonni tasemele. Kaerasaak on 0,16 mln tonni ja rukkisaak 0,05 mln tonni – need olid samal tasemel eelmise aastaga.

Kuigi Kasahstanis ei olnud põud ja halvad ilmastikutingimused toodangule nii laastavad kui Venemaal, otsustati keelustada pooleks aastaks tatra ja peamiste õlitaime eksport.

EUROOPA LIIT

Euroopa Komisjoni hinnangute (Coceral, september 2010) kohaselt oli **EL-27 teravilja-saak** 2009. aastal 293,2 mln tonni. 2010. aasta toodangu suuruseks peaks prognooside kohaselt kujunema 273 mln tonni, seega 6,9% vähem kui eelmisel aastal. Saagi vähenemine tuleneb nii kasvupindade 4,2%-lisest kui ka saagikuse 3%-lisest vähenemisest. Vähenevad kõigi viljade saagid (tabel 20).

Tabel 20

EL-27 teravilja ja rapsi saagid 2008-2009.a ja prognoosid 2010.a

Pind tuhat ha		2008	2009	2010	2010/2009
Saagikus ts/ha				prognoos	±%
Saak tuhat t					
NISU	pind	23371	22661	22750	0,4
	saagikus	60,3	57,4	55,7	-3,0
	saak	140868	129999	126810	-2,5
DURUM	pind	3161	2911	2929	0,6
	saagikus	30,3	29,6	28,7	-3,0
	saak	9585	8612	8417	-2,3
ODER	pind	14577	13969	12310	-11,9
	saagikus	45,0	44,5	43,0	-3,4
	saak	65623	62229	52967	-14,9
MAIS	pind	8741	8420	8137	-3,4
	saagikus	69,3	68,3	67,5	-1,2
	saak	60535	57509	54944	-4,5
RUKIS	pind	2752	2759	2513	-8,9
	saagikus	33,5	35,5	30,8	-13,2
	saak	9216	9805	7746	-21,0
KAER	pind	2975	2837	2664	-6,1
	saagikus	29,2	29,3	27,7	-5,5
	saak	8688	8321	7373	-11,4
SEGAVILI	pind	1620	1585	1546	-2,5
	saagikus	27,3	29,7	28,2	-5,1
	saak	4424	4711	4357	-7,5
TRITIK	pind	2679	2859	2705	-5,4
	saagikus	41,0	42,2	38,5	-8,8
	saak	10991	12064	10401	-13,8
KOKKU	pind	59876	58001	55552	-4,2
	saagikus	51,8	50,6	49,1	-3,0
	saak	309930	293249	273015	-6,9
RAPSISEEME	pind	6166	6487	6852	5,6
	saagikus	30,9	33,1	29,5	-10,9
	saak	19023	21452	20233	-5,7

Allikas: COCERAL (sept 2010)

2010. aasta lõpus on teravilja hinnad EL-s stabiliseerunud. Jätkuvalt suur on odra eksport ületades viimase viie aasta keskmist taset. Stabiilselt kõrgel tasemel on ka nisu eksport, viie aasta keskmise tasemega võrreldes on käesoleval saagiaastal eksporditud topelt rohkem. Samal ajal on nisu import kolm korda väiksem viimase viie aasta keskmisest. Maisi import on viimase viie aasta keskmise tasemel.

Kokku on EL **importinud** saagiaastal 2010/2011 teravilja 4,5 mln t (4,1 mln t eelmisel saagiaastal), sellest 1,0 mln t moodustab nisu (2,0 mln t), 1,0 mln t kõvanisu (1,1 mln t), 2,2 mln t mais (1,0 mln t), 0,2 mln t sorgo (0 t) ning 0,02 mln t oder (0,06 mln t).

Eksport on kokku 13,5 mln t (8,7 mln t eelmine aasta) teravilja, sellest 10,1 mln t pehmet nisu koos nisujahuga (7,7 mln t), 2,4 mln t otra (0,3 mln t), 0,4 mln t kõvanisu (0,1 mln t) ja 0,5 mln t maisi (0,3 mln t).

EL-27 rapsiseemnete toodang oli 2009/2010 saagiaastal 21,5 miljonit tonni. 2010/2011 saagiaastaks prognoosib COCERAL 5,7%-list saagi vähenemist, 20,2 mln tonnini. Seda 5,6% suuremalt kasvupinnalt kui 2009/2010 saagiaastal, kuid 10,9% väiksema saagikuse juures.

EL-27 suuremad rapsitootjad on Saksamaa (28,2% 2010/2011 toodangust), Prantsusmaa (23,5%), Poola (10,8%) Suurbritannia (9,7%), Tšehhi (5,5%), Rumeenia (4,7%), Ungari (2,7%) ja Taani (2,6%). Nimetatud suurematest tootjatest on rapsitoodang COCERAL-i prognooside kohaselt saagiaastal 2010/2011 eelneva saagiaastaga võrreldes suurem vaid Rumeenias (+39,6%) ja Suurbritannias (+0,7%).

2010. aasta lõpus on teraviljaturud Euroopas stabiilsed. Euroopa kesk- ja põhjaosas on valitsemas nende piirkondade kohta ebatavaliselt madalad temperatuurid. Samal ajal on lõunaosas kohati probleeme liigsete sademetega.

Saksamaa 2010/11 saagiaasta nisusaak on esialgsel hinnangutel 23,9 mln tonni, mis on 5% madalam kui eelmisel saagiaastal. Lisaks nisule kasvatati ka otra, mille saak on 10,5 mln tonni (-11,4% võrreldes 2009/10 saagiaastaga), kaerasaak on 0,63 mln tonni (-24,3%) ja rukkisaak 2,8 mln tonni (-25,5%). Õlitaime saak on viimasel saagiaastal 5,65 mln tonni, näidates 11% langust võrreldes eelmise aastaga. Saksamaa on Euroopa Liidu (EL) suurim odratootja, suuruselt teine nisu- ja rukkitootja ning neljas kaeratootja.

Toodangu ja selle kvaliteedi languse põhjustasid kuivus juunis-juulis ja ulatuslikud üleujutused augustis. Saksamaa odraekspordile pakuvad tugevat konkurentsi Musta mere äärsed riigid. See on raskendanud traditsioonilistele eksporditurgudele müümist.

Prantsusmaal, mis on 2010/11 saagiaasta suurim EL-i nisutootja, hinnatakse nisutoodanguks 38,2 mln tonni, mis on ligikaudu samal tasemel eelmise aastaga. Prantsusmaa nisutoodang moodustab 28% kogu EL-i nisutoodangust. Prantsusmaal on suur eksporditava nisu ülejääk, mistõttu Venemaal kehtestatud nisu ekspordipiirangute tõttu ollakse heas positsioonis turgudega varustamisel.

Muude viljade kogutoodang vähenes Prantsusmaal 14% ehk 27 mln tonnini, sealhulgas on maisi toodang 13,5 mln tonni (vähenemine –11,6% võrreldes 2009/10 saagiaastaga), odral 10,2 mln tonni (-20%), kaeral 0,46 mln tonni (-19%) ja rukkil 0,15 mln tonni (+15%). Õlitaimede saak on 2010/11 saagiaastal 6,5 mln tonni ehk 12,6% madalam kui eelmisel aastal. Toodangu vähenemisele avaldasid negatiivset mõju liigkuivad ilmastikutingimused kasvuperioodil.

Soomes on 2010. aasta teraviljasaagiks 3 mln tonni, mis on viimase kümnendi madalaim tase. Vähenemine võrreldes 2009. aasta 4,3 mln tonni suuruse saagiga on 30%. Peamine põhjus suures teraviljasaagi languses tulenes haritava pinna 16% vähenemisest (2010. a haritav pind oli 0,9 mln ha). Lisaks oli sel aastal erakordselt kuiv suvi, mis vähendas saagikust ligi 17%. Sügisel külvatud taliviljade saagid (talirukis ja talinisu) kannatasid kuiva suve tõttu vähem.

2010. aastal vähenes odrasaak 39% 1,3 mln tonnini, kaersaak vähenes 28% 0,8 mln tonnini ning nisusaak vähenes 19% 0,7 mln tonnini. Ainsana kasvas rukkisaak, mis peaks 2010. aastal olema 68 tuhat tonni (kasv 63%). Soome leivatööstuse rukkitarve on ligikaudu 100 tuhat tonni aastas, milleni omamaine saak ulatus viimati 2000. aastal.

Rüpsisaagi tänavuseks kasvuks hinnatakse 35% samal ajal kui õlirapsi saak vähenes 10%. Hetkel hinnatakse 2010. aasta rüpsisaagiks ligi 0,16 mln tonni ja õlirapsi saagiks 0,02 mln tonni. Rapsi ja rüpsi kogusaagi kasvule aitas kaasa rapsi ja rüpsi külvipinna kahekordistumine võrreldes eelmise aastaga (2010. a külvipind 158 tuhat ha).

Rootsis on 2010. aastal teraviljasaak 4,3 mln tonni, mis on 18% madalam 2009. aasta tasemest ja 13% madalam viimase viie aasta keskmisest tasemest. Kõige enam vähenes 2010. aastal rukki ja tritiku saak, vastavalt 31% ja 30%. Selle põhjuseks oli ebatavaliselt külm ja pikk talveperiood ning teravilja kasvupinna vähenemine aastaga 7,4% ehk 78 tuhat hektarit (2010. a kasvupind 0,97 mln ha). Külvipind vähenes enim (-51,1 tuhat ha) kevadodral. Erinevalt kevadodrast kevadnisu külvipind aga kasvas 2010. aastal märkimisväärselt – kasv 38% ehk 18,6 tuhat ha.

Rapsi ja rüpsi koristati Rootsi põldudel 281 tuhat tonni, mida on küll 6% vähem kui eelmisel aastal, kuid 17% enam kui viimasel viiel aastal keskmiselt. Rapsi ja rüpsi kasvatamine järjest suureneb – 2010. aastal suurenes kasvupind 9%, mis tähendab, et kogu haritav pind ületab juba 100 tuhandet hektarit (kõrgeim tase alates 1995. aastast). Enim külvati talirapsi, mille külvipind tänavu sügisel jõudis 72,2 tuhat hektarini.

Talinisu saak, mis moodustab 45% teraviljasaagist, on 2010. aasta hinnanguliselt 1,9 mln tonni (vähenemine 7% võrreldes eelmise aastaga). Talinisu külvipind kasvas 2010. aastal 4%. Talirukki saak 2010. aastal vähenes 46% 1,2 mln tonnini.

Taani 2010/11 saagiaasta nisutoodanguks hinnatakse 5,5 mln tonni, mis on 8,3% madalam eelmise aasta tasemest. Nisu kõrval toodeti 2,9 mln tonni otra, 0,27 mln tonni kaera ja 0,25 mln tonni rukist. Odra saak vähenes eelmise aastaga võrreldes 15%, kaera ja rukkisaak oli eelmise aastaga võrreldaval tasemel.

Kokkuvõte

Statistikaameti andmeil oli 2009. aasta **teravilja kogusaak** Eestis 873,5 tuhat tonni, mis on 1,1% suurem kui 2008. aastal. Teravilja **kasvupind** suurenes 2009. aastal 2,3%, kuid **saagikus** oli 1,2% väiksem kui eelmisel aastal. Eesti oma teraviljatoodang kattis 2009/2010 saagiaastal siseturu vajaduse 121%-liselt.

Rapsi kasvupind suurenes 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga 5,7%, saagikus suurenes 15,8%, mille tulemuseks oli eelmisest aastast 22,4% suurem saak.

Saagiaasta 2009/2010 **põhieksporti** suuruseks kujunes 258 tuhat tonni teravilja ja -saadusi ümber arvestatuna terale, mida on eelmise saagiaastaga võrreldes 16,2% vähem. Samal ajal vähenes **põhiimport** 21,1%, 142 tuhande tonnini. Teravilja ja –toodete **koguseline bilanss** jäi positiivseks, kuid vähenes 128 tuhandelt tonnilt 116 tuhandele tonnile.

Teravilja ja teraviljatoodete ekspordi ja impordi **rahaline bilanss** on siiski jätkuvalt püsinud negatiivne, kuid olnud kolmel viimasel saagiaastal varasemast oluliselt väiksem. **Teravilja ja teraviljasaaduste impordikäive** oli saagiaastal 2009/2010 1135,3 miljonit krooni ehk 21,3% väiksem kui saagiaastal 2008/2009. Impordikäibe struktuuris oli suurem osakaal suurema lisandväärtusega toodetel, nagu jahu ja tangained ning taigna- ja kondiitritooted (osakaalud vastavalt 23,2% ja 66,1%). Teravilja import moodustas teravilja ja –saaduste kogu impordikäibest 10,7%.

Teravilja ja teraviljasaaduste ekspordikäive oli saagiaastal 2009/2010 eelmisest saagiaastast 25,5% väiksem ehk 885,7 miljonit krooni. Üldises teravilja ja -saaduste ekspordikäibes vähenes teravilja ekspordikäibe osatähtsus 53,1%-lt 43%-le. Jahu ja tangainete ekspordikäibe osatähtsus oli 15,8% ning taigna- ja kondiitritoodete käibe osatähtsus oli 41,2% eelmise saagiaasta 33,6% asemel.

Õlikultuuride ja -saaduste impordikäive oli saagiaastal 2009/2010 599,8 mln krooni, kahanemine võrreldes eelneva saagiaastaga 40,5%. **Õlikultuure ja neist valmistatud saadusi eksporditi** saagiaastal 2009/2010 805,1 miljoni krooni eest, mida oli võrreldes eelmise saagiaastaga 10,5% vähem.

Üldise majanduslanguse tingimustes hakkasid **teravilja hinnad maailmaturul** pärast 2008. aasta esimese poolaasta kõrgtaset langema. Langus jätkus ka 2009. aastal, kuid langustempo oli aeglasem kui 2008. aastal. 2009. aasta sügiseks alanesid enamiku viljade hinnad buumiaegse tõusu eelsele tasemele, mõne vilja osas madalamalegi. 2009. aasta IV kvartalis muutusid hinnad madalal tasemel stabiilsemaks. Ka 2010. aasta I poolaastal püsisid teravilja hinnad maailmaturul madalad liikudes üles-alla kõikides kergel tõusutrendil.

Eestis olid saagiaasta 2009/2010 keskmised teravilja **kokkuostuhinnad** 14,9...40,4% madalamad kui saagiaastal 2008/2009. Enim alanesid toidurukki (40,4%), söödakaera (-38,3%), tritiku (-37,4) hinnad, teistest vähem aga toiduodral (-14,9%) ja söödaniisul (-15,4%).

Saagiaasta 2009/2010 keskmised teraviljatoodete **jaehinnad** olid olenevalt tootest kuni 15% madalamad aastatagusest tasemest.

Eestis on **rapsi kokkuostuhinnad** järginud EURONEXT'i börsihindu, kuid valdavalt jäänud nendest veidi madalamaks. Rapsi kokkuostuhind saavutas Eestis kõrgeima taseme 2008. aasta juunis (6622 kr/t) ning langes seejärel 2008. aasta detsembriks 42%. 2009. aastal liikus rapsi hind Eestis tõusude ja langustega kergel langustrendil kuni septembrikuuni (3645 kr/t) ja edasi juba kindlalt tõusutrendil. Saagiaasta 2009/2010 rapsi keskmine kokkuostuhind Eestis oli 18,9% madalam saagiaasta 2008/2009 keskmisest hinnast.

Käesoleva 2010. aasta teraviljasaagid jäävad eelmisest aastast väiksemaks nii EL-s kui maailmas, Eestis esialgsetel hinnangutel umbes -14%. Teravilja **tarbimine** maailmas aga kasvab. **Teravilja hinnad maailmaturul** on saagiaasta 2010/2011 alguses järsult tõusnud ja 2010. aasta lõpus stabiliseerunud. Teravilja eksport ja import EL-s on võrreldes eelmise aastaga elavnenud.

Ka **Eestis** on teravilja kokkuostuhinnad käesoleva saagiaasta (2010/2011) esimesel poolel järsult tõusnud olles novembris oluliselt kõrgemad kui lõppenud saagiaasta lõpus (söödanisul +43%, toidunisul +51%, toidukaeral +57%, söödaodral +60%, toidurukkil +78%, söödakaeral +102%, söödarukkil +121%). Lähiturgudel on teravilja kokkuostuhinnad liikunud Eesti hindadega sarnaselt. 2010. aasta IV kvartalis saavutatud tasemel on aga Eesti hinnad lähiriikide hindadega võrreldes madalamate hulgas.

Rapsi hind, mis hakkas tõusma nii EURONEXT'i börsil kui Eestis 2009. aasta IV kvartalis, liigub jätkuvalt tõusutrendil ka saagiaastal 2010/2011. 2010. aasta novembris oli rapsi kokkuostuhind Eestis 7% kõrgem kui saagiaasta 2009/2010 lõpus. Siiski on rapsi hinna tõus Eestis olnud käeoleva saagiaasta alguses aeglasem kui EURONEXT'il.